

Vaisių ir daržovių sektoriaus augintojų organizacijos

Palanki terpė konkurencingumui didinti, jei joms skiriamas tinkamas dėmesys

EUROPOS
AUDITO
RŪMAI

Turinys

Dalis

01–24 | **Pagrindiniai aspektai** 01

01–08 | Kodėl ši sritis svarbi

09–24 | Ką nustatėme ir rekomenduojame

25–88 | **Mūsų pastabos išsamiau** 02

25–56 | **ES parama suteikė augintojų organizacijoms priemones, leidžiančias stiprinti jų konkurencingumą**

26–47 | ES finansavimas padeda užtikrinti augintojų pelningumą nuo planavimo iki reklamos

48–56 | Augintojų organizacijos stiprina augintojų derybinę galią, tačiau santykiai su mažmenininkais nėra proporcingi

57–88 | **Augintojų organizacijos tampa vis mažiau patrauklios, o ES paramos poveikis yra nevienodas**

58–61 | Nepaisant teikiamų privalumų, narystė augintojų organizacijose mažėja

62–70 | Įgyvendinimas valstybėse narėse labai nevienodas

71–88 | Komisija nustatė šio sektoriaus problemas, tačiau nepasiūlė veiksmingų sprendimų

Priedai

I priedas. Apie auditą

II priedas. Į audito imtį įtrauktos augintojų organizacijos

III priedas. Teisinės sistemos pokyčiai

Santrumpos

Žodynėlis

Komisijos atsakymai

Chronologija

Audito grupė

01

Pagrindiniai aspektai

Kodėl ši sritis svarbi

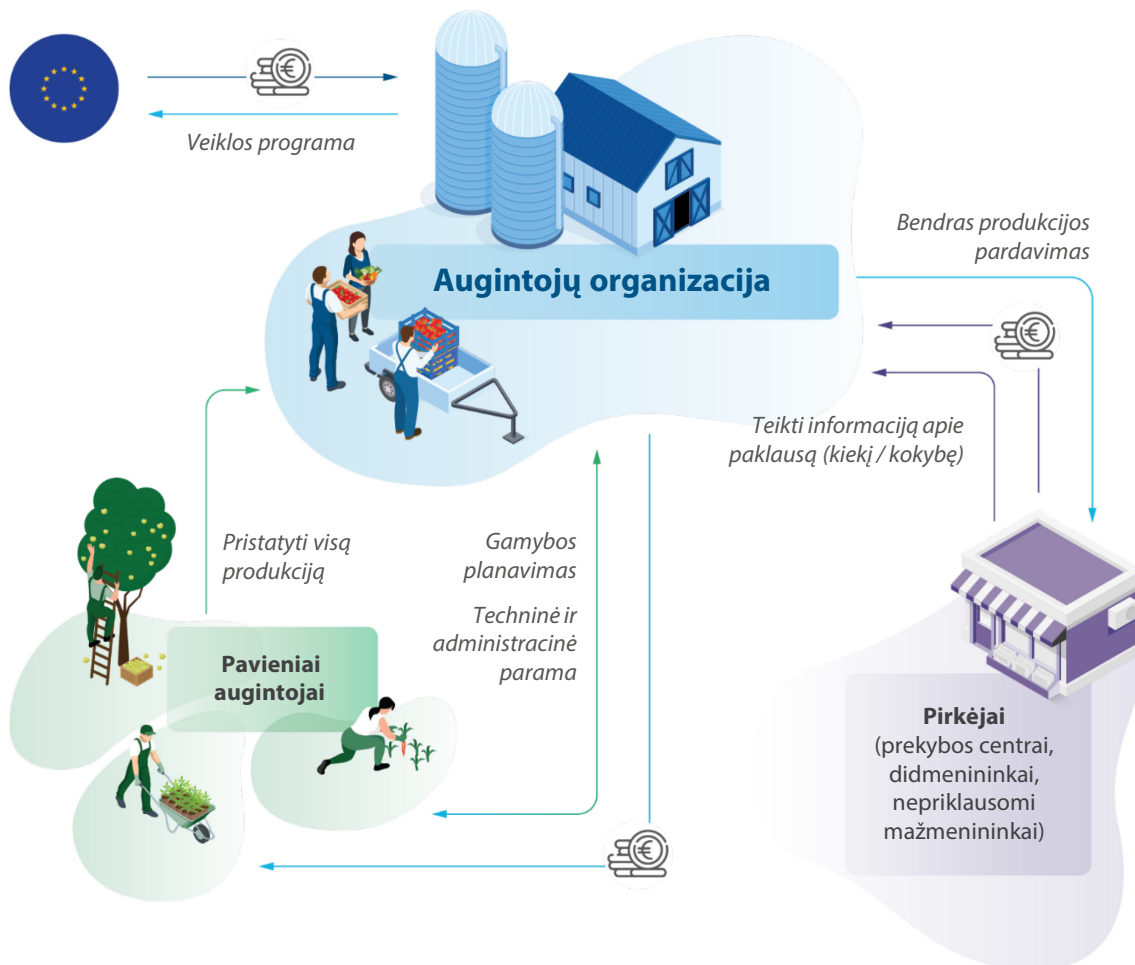
- 01** Žemės ūkis yra svarbus Europos Sąjungos visuomenei ir ekonomikai – jis aprūpina maistu 450 milijonų europiečių ir suteikia darbą 30 milijonų žmonių¹. 2024 m. šio sektoriaus sukurta vertė – 532 milijardai eurų, t. y. 1,2 % ES bendrojo vidaus produkto². Šviežių vaisių ir daržovių produkcija sudarė 15 % šios sumos (maždaug 80 milijardų eurų)³; ją pagamino maždaug du milijonai ūkių.
- 02** Vaisių ir daržovių augintojai dirba individualiai arba bendradarbiauja su kitais augintojais, pavyzdžiui, steigdami kooperatyvus arba uždarąsias akcines bendroves. Šios organizacijos veikia kaip tarpininkai tarp augintojų ir pirkėjų (**1 diagrama**) ir yra svarbios užtikrinant veiksmingą vaisių ir daržovių sektoriaus darbo organizavimą. Tam tikrus reikalavimus atitinkančios ir oficialiai valstybėse narėse pripažintos augintojų organizacijos gali pretenduoti į ES paramą.
- 03** Šią paramą ES teikia augintojų konkurencingumui didinti ir jų padėčiai rinkoje stiprinti. Šioje ataskaitoje „didesnis konkurencingumas“ apibrėžiamas kaip didesnis pelningumas (dėl mažesnių gamybos sąnaudų ir didesnės apyvartos) ir didesnė augintojų derybinė galia.

¹ Žemės ūkio ir maisto produktų gamybos vizija. Ateities kartoms patrauklaus ūkininkavimo ir žemės ūkio maisto produktų sektoriaus kūrimas bendromis jėgomis; COM(2025) 75 final, 2025 m. vasario 19 d.

² Eurostatas, [Performance of the agricultural sector](#) - Statistics Explained.

³ Eurostatas, [Economic accounts for agriculture - values at current prices](#) [aact_eaa01].

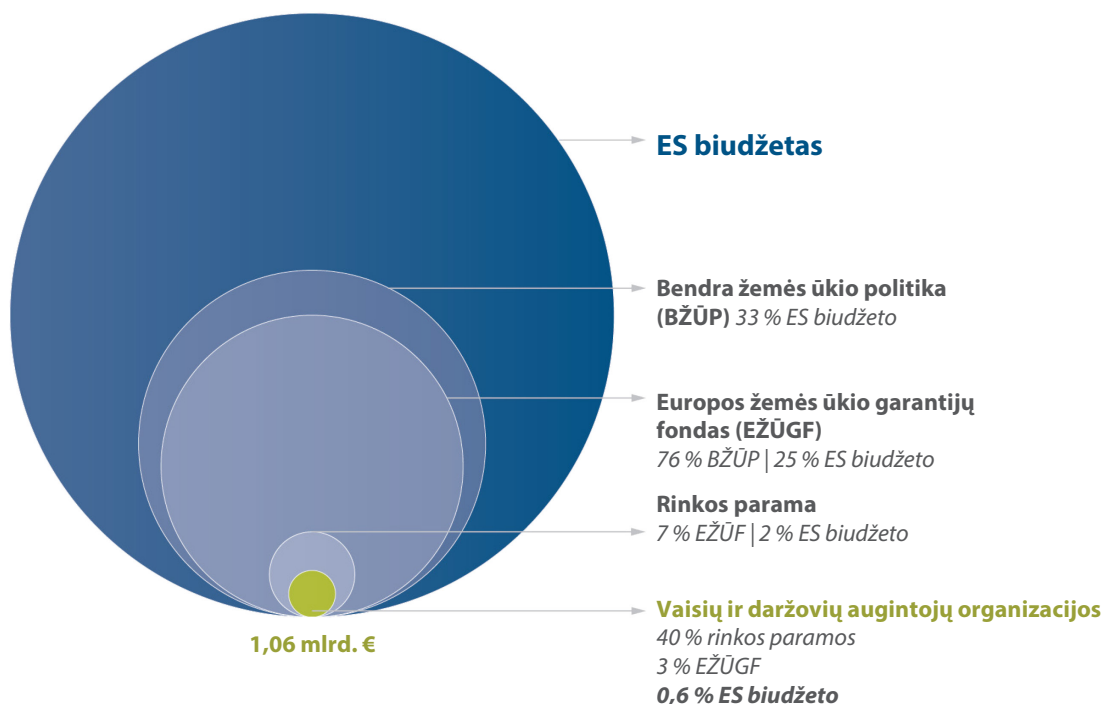
1 diagrama | Kaip veikia augintojų organizacijos

Šaltinis: Audito Rūmai.

- 04** Remiantis Europos Komisijos duomenimis, 2024 m. ES veikė 1 488 pripažintos vaisių ir daržovių sektoriaus augintojų organizacijos, vienijančios 187 372 narius. Augintojų organizacijos gali toliau jungtis į augintojų organizacijų asociacijas (toliau – „asociacijos“). 2024 m. ES buvo pripažintos 69 asociacijos. Apskaičiavome, kad 2023 m. pripažintos augintojų organizacijos sukūrė 42 % vaisių ir daržovių sektoriaus produkcijos vertės. Šis organizacijų rodiklis yra vienas iš rodiklių, kuriuos Komisija naudoja vertindama savo paramos augintojų organizacijoms veiksmingumą.
- 05** 2023 m. augintojų organizacijos iš ES gavo 1,06 milijardo eurų paramos (**2 diagrama**). Siekdamos gauti šią paramą, pripažintos organizacijos savo nacionalinėms valdžios institucijoms teikia daugiametes veiklos programas. Šiose programose suplanuoti veiksmai finansuojami bendrai – Europos Sąjungos ir pačių augintojų. ES parama leidžia organizacijoms atnaujinti įrangą, infrastruktūrą ir narių ūkius, taip didinant produkcijos kokybę bei vertę.

2 diagrama | ES parama augintojų organizacijoms

Pastaba. Procentiniai dydžiai pateikti suapvalinti.

Šaltinis: Audito Rūmai, remiantis 2023 m. Komisijos biudžeto vykdymo duomenimis.

06 Mūsų audito tikslas buvo įvertinti, ar ES parama pagerino vaisių ir daržovių augintojų organizacijų narių konkurencingumą ir padidino šių organizacijų patrauklumą. Visų pirma tikrinome, ar:

- padidėjo augintojų organizacijų narių pelningumas;
- padidėjo augintojų organizacijų narių derybinė galia;
- ES parama padėjo pasiekti tvarų organizacijų rodiklio augimą;
- valstybių narių politikos sprendimai turėjo įtakos augintojų organizacijų narystės patrauklumui; ir
- Komisijos politikos priemonės padėjo spręsti pagrindines sektoriaus problemas.

- 07** Šiam vertinimui atlikti išnagrinėjome 57 augintojų organizacijų ir 5 asociacijų veiklos programas, taip pat apėmėme 19 organizacijų Ispanijoje, Prancūzijoje, Italijoje ir Lenkijoje. Taip pat peržiūrėjome ES ir šių šalių nacionalines sistemas, jų poveikį augintojų organizacijų patrauklumui, taip pat Belgijos, Čekijos, Vokietijos ir Nyderlandų (2013–2018 m.) nacionalines vertinimo ataskaitas. Pagrindinę informaciją bei išsamius duomenis apie audito apimtį ir metodiką rasite [I priede](#) ir [II priede](#).
- 08** Šį auditą atlikome siekdami pateikti įžvalgų ir rekomendacijų apie ūkininkų konkurencingumą ir jų padėtį vertės grandinėje suinteresuotiesiems subjektams, dalyvaujantiems svarstant ir priimant sprendimus dėl pasiūlymų peržiūrėti bendrąją žemės ūkio politiką (BŽŪP), rengiantis būsimoms deryboms dėl 2028–2034 m. daugiamečių finansinės programos.

Ką nustatėme ir rekomenduojame

- 09** Nors ES parama padeda augintojų organizacijoms stiprinti jų konkurencingumą, nei valstybės narės, nei Komisija nedaro pakankamai, kad narystė tokiose organizacijose būtų patraukli. Nustatėme, kad augintojų organizacijos naudoja ES paramą siekdamos padidinti savo narių pelningumą ir derybinę galią, tačiau santykiai su pirkėjais išlieka nelygiaverčiai. Augintojų organizacijų narių skaičius valstybėse narėse labai skiriasi, o visoje ES jis mažėja, ir dėl to vaisių ir daržovių sektoriaus organizacijos silpnėja. Šią tendenciją lemia nevienodas valstybių narių paramos lygis, ribojantys nacionaliniai teisės aktai, sudėtingos ES taisyklės ir tai, kad Komisija nesiima veiksmų spręsti problemas, kurias pati nustatė.

ES parama padeda augintojų organizacijoms stiprinti konkurencingumą

- 10** Nustatėme, kad augintojų organizacijos naudoja ES finansavimą savo išlaidoms mažinti ir apyvartai didinti, o tai padidina jų pelningumą. Gamybos sąnaudos mažinamos įgyvendinant automatizavimo ir modernizavimo projektus, įskaitant energijos sąnaudų ir vandens naudojimo mažinimo veiksmus. Nors kai kurios iš šių investicijų greičiausiai būtų buvusios įgyvendintos ir be ES paramos, pastarosios užtikrina stabilumą ir leidžia augintojams įgyvendinti projektus, kuriuos savarankiškai įgyvendinti būtų buvę sudėtinga ([28–32](#) dalys).

- 11** ES parama, susidedanti iš politikos priemonių ir finansavimo, padeda didinti augintojų organizacijų apyvartą. ES parama augintojų organizacijoms priklauso nuo parduotos produkcijos vertės (faktiškai – pardavimo vertės), todėl didesnę apyvartą pasiekiančios organizacijos gauna didesnę paramą. Taip sukuriama paskatos remiamoms organizacijoms didinti savo apyvartą. Siekdamas didinti apyvartą, mūsų imties organizacijos įgyvendino pardavimo didinimo strategijas bei planavimo procesus, kurie padeda užtikrinti, kad būtų gaminama tai, ko reikalauja rinka – tinkamos kultūros, veislės ir kiekiai (**33–37** dalys).
- 12** Nustatėme, kad ES finansavimas veiksmingai padėjo remti augintojų organizacijų pardavimo veiklą. Siekdamas patenkinti klientų kokybės lūkesčius, augintojų organizacijos pasitelkia ES finansavimą sertifikatams, kurių individualūs augintojai negalėtų sau leisti dėl didelių sąnaudų ir gavimo proceso sudėtingumo. ES parama taip pat padeda organizuoti produktų pateikimą rinkai – nuo pakavimo iki pardavimo logistikos – ir tai augintojai laiko vienu iš pagrindinių narystės augintojų organizacijoje privalumų. Vartotojai yra vaisių ir daržovių tiekimo grandinės galutinė grandis, o ES finansavimas suteikia augintojų organizacijoms galimybių juos pasiekti. Veiklos programos naudojamos siekiant sukurti vartotojams žinomus kokybės ženklus, taip pat didinti rinkoje esančių produktų ir jų privalumų žinomumą (**38–47** dalys).
- 13** ES parama skatina telkti pasiūlą per augintojų organizacijas, o tai didina augintojų derybinę galią ir jų padėtį vertės grandinėje. Pastebėjome, kad augintojų organizacijos, ypač didesnės, turi pakankamai produkcijos, kad galėtų ją parduoti taikydamos įvairius pardavimo metodus, taip sumažindamos kainų svyravimo keliamą riziką (**48–51** dalys).
- 14** Mūsų aplankytos didesnės organizacijos paprastai turėjo geresnes galimybes derėtis su mažmenininkais nei mažesnės organizacijos, nes galėjo pasiūlyti didesnius kiekius ir platesnį asortimentą. Vis dėlto daugumoje valstybių narių, išskyrus kelias (Belgiją, Nyderlandus), augintojų organizacijos nėra pakankamai didelės ar įtakingos, kad galėtų pradėti komercines derybas turėdamos tvirtą pranašumą. Todėl augintojų organizacijų ir mažmenininkų santykiai išlieka nelygiaverčiai. Vienas iš galimų sprendimų – perduoti visą prekybą didesnei asociacijai, tačiau tai vis dar nėra įprasta. Reaguodamos į šią situaciją, kai kurios valstybės narės, (Ispanija, Italija) peržiūrėjo pripažinimo kriterijus, kad paskatintų augintojų organizacijas jungtis (**52–56** dalys).

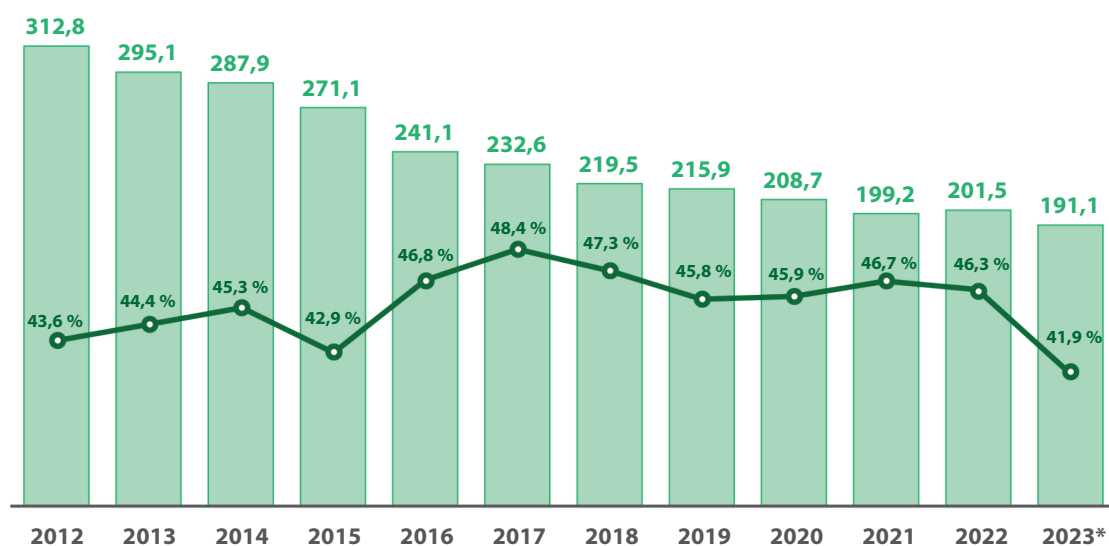
Augintojų organizacijos praranda patrauklumą, o atitinkamų priemonių įgyvendinimas visoje ES labai skiriasi

- 15** Vaisių ir daržovių sektoriaus organizacijų rodiklis, kuris 2023 m. siekė 42 %, nuo 2017 m. nuolat mažėja (**3 diagrama**), nes augintojų organizacijų parduodamos produkcijos vertė augo lėčiau nei bendra sektoriaus produkcijos vertė. Be to, pastebėjome, kad 2012–2023 m. augintojų organizacijoms priklausančių augintojų skaičius sumažėjo 39 % (**58–59** dalys).

3 diagrama | Narystė augintojų organizacijoje

○ Organizacijų rodiklis

■ Augintojų organizacijų narių skaičius (tūkstančiais)

*2023 m. organizacijų rodiklis, kurį apskaičiavo Audito Rūmai.

Šaltinis: Audito Rūmai, remiantis Komisijos 2012–2022 m. duomenimis.

- 16** Nepaisant teikiamų privalumų, augintojų organizacijos nesugebėjo sustabdyti šios neigiamos tendencijos. Narysčių registruojama mažiau dėl sumažėjusio vaisių ir daržovių ūkių skaičiaus bei naujų ūkininkų stygiaus – ši problema būdinga visiems žemės ūkio sektoriams. Tačiau iš naujausių turimų duomenų matyti, kad 2013–2020 m. Augintojų organizacijų narių skaičius mažėjo greičiau nei ES vaisių ir daržovių ūkių skaičius (**60–61** dalys).
- 17** Nors bendrieji tikslai ir tam tikri politikos aspektai nustatomi ES lygmeniu, valstybės narės atlieka lemiamą vaidmenį užtikrinant politikos sėkmę. Jos nustato pripažinimo kriterijus ir nurodo veiksmus, kurie gali būti finansuojami ES lėšomis. Toks sprendimų priėmimas nacionaliniu lygmeniu yra būtinas, nes žemės ūkio modeliai valstybėse narėse labai skiriasi (**62–63** dalys).

- 18** Nustatėme, kad organizacijų rodiklis valstybėse narėse labai skyrėsi. Kai kuriose valstybėse narėse augintojų organizacijų nėra, o ten, kur jos egzistuoja, organizacijų rodiklis svyruoja nuo 0,8 % Slovėnijoje iki 86 % Danijoje. Kai kuriuos iš šių skirtumų galima paaiškinti kultūriniais ar istoriniais veiksniais, pavyzdžiui, sėkminga bendradarbiavimo tradicija ar neigiama ankstesnio įgyvendinimo patirtimi (65–67 dalys).
- 19** Vis dėlto mūsų pastebėtus skirtumus lėmė ne tik šie veiksniai ir poreikis pritaikyti politiką pagal nacionalines aplinkybes. Iš tų valstybių narių, kurias apėmėme, kai kurios aktyviai bendradarbiauja su augintojų organizacijomis – rengia informacinius susitikimus, teikia reguliarias konsultacijas ir pastabas dėl veiklos programų rengimo, – o kitos į šį procesą įsitraukia mažiau. Tinkamumo finansuoti taisyklės taip pat labai skiriasi: kai kurios šalys leidžia vykdyti labai įvairius veiksmus, o kitos nustato griežtesnes ribas. Nustatėme, kad kai kuriose valstybėse narėse ribotas nacionalinių institucijų įsitraukimas arba griežtos tinkamumo taisyklės gali atgrasyti nuo narystės ir veiklos programų teikimo, taip sukuriant nevienodas sąlygas Europos Sąjungoje. Nors tiek augintojų organizacijos, tiek nacionalinės institucijos pripažįsta šią problemą, nėra jokios platformos, kurioje būtų galima aptarti ir suderinti įgyvendinimo klausimus techniškai (68–70 dalys).

1 rekomendacija

Sudaryti sąlygas palyginti valstybių narių politikos įgyvendinimą

Komisija turėtų sudaryti sąlygas nacionalinėms institucijoms dalytis taikomais pripažinimo kriterijais ir tinkamų finansuoti veiksmų sąrašais, kad valstybės narės užtikrintų šios informacijos prieinamumą visoms mokėjimo agentūroms ir visoms augintojų organizacijoms.

Tikslinė įgyvendinimo data: 2027 m. kovo mėn.

- 20** Augintojų organizacijoms taikoma ES politika nuo 1996 m. iš esmės nesikeitė, nors žemės ūkio ir rinkos struktūros gerokai pasikeitė. Naujausiame [visos ES vertinime](#)⁴ ir 2025 m. [Komisijos darbiname dokumente](#) atkreiptas dėmesys į valstybių narių skirtumus ir iššūkius, su kuriais susiduria mažesnės augintojų organizacijos. Vis dėlto teisinėje sistemoje nenustatytas tikslinis organizacijų rodiklis, taip pat nenurodyta, ar gamyba turėtų būti sutelkta didesnėse organizacijose. Nors ES masto tikslas ar organizacijų modelis dėl žemės ūkio sistemų įvairovės gali netikti, Komisija su valstybėmis narėmis nesistengė nustatyti nacionalinių tikslų, kurie suteiktų politikai aiškesnę kryptį ([71–74](#) dalys).
- 21** Komisija nustatė bendrąsias priežastis, dėl kurių augintojų organizacijos yra nepatrauklios, tačiau nei dėl vienos iš jų nebuvo imtasi veiksmų pakeičiant teisinę sistemą. Nei 2023–2027 m. BŽŪP, nei 2025 m. gruodžio mėn. priimtas [supaprastinimo rinkinys](#) nenumatė esminių politikos pokyčių. Komisijos [pasiūlymas](#) dėl ūkininkų padėties maisto tiekimo grandinėje stiprinimo buvo pateiktas 2025 m. liepos mėn., tačiau, mūsų nuomone, mažai tikėtina, kad dėl to labai padidės augintojų organizacijos narystės patrauklumas. Nors Komisija mano, kad jos vaidmuo yra skatinti ir stiprinti augintojų organizacijas, ji nei išsamiai apibūdino veiksmus, kaip pasiekti šiuos tikslus, nei nustatė, ar jie turėtų būti vienodi visose valstybėse narėse, nei pasiūlė, kaip vertinti jų sėkmę ([75–78](#) dalys).

2 rekomendacija

Didinti augintojų organizacijų patrauklumą

Igyvendinant bendros žemės ūkio politikos strateginio planavimo sistemą, Komisija turėtų teikti rekomendacijas valstybėms narėms, kaip prireikus didinti narystės augintojų organizacijose patrauklumą, nesukuriant bendrosios rinkos iškraipymų.

Tikslinė įgyvendinimo data: [2027 m. gruodžio mėn.](#)

⁴ Europos Komisija, Žemės ūkio ir kaimo plėtros generalinis direktoratas, „EY“ ir „Arcadia International E.E.I.G“, *Study of the best ways for producer organisations to be formed, carry out their activities and be supported*, Europos Sąjungos leidinių biuras, 2019 m.

- 22** Pastebėjome, kad sudėtingos ES taisyklės ir administracinė našta dar labiau sumažino augintojų organizacijų patrauklumą. Pavyzdžiui, standartinė bendro finansavimo norma reikalavimus atitinkantiems veiksams pagal veiklos programas yra 50 % ir tam tikromis aplinkybėmis gali būti padidinta iki 60 %. Nuo 2021 m. finansavimas taip pat gali būti padidintas iki 80 % mokslinių tyrimų ir aplinkosaugos veiksmų srityse. Tačiau 80 % finansavimo normai taikomos griežtos taisyklės, o jų nesilaikymas gali reikšti, kad gautą paramą teks grąžinti. Todėl audituotos augintojų organizacijos didesnį finansavimą vertina labiau kaip finansinę riziką, o ne kaip naudą (**79–80** dalys).
- 23** Papildomi aplinkosaugos ir mokslinių tyrimų reikalavimai, nustatyti 2023–2027 m. laikotarpiui, buvo parengti neatsižvelgiant į augintojų organizacijų poreikius, veiklos apribojimus ar galimybes naudotis kitais viešojo finansavimo šaltiniais. Nors vaisių ir daržovių gamybos poveikio aplinkai mažinimas ir mokslinių tyrimų skatinimas yra pagrįsti tikslai, šios nuostatos keičia ES paramos logiką, rezultatais grindžiamoje politikoje numatant išlaidų reikalavimus (tikslinius išlaidų rodiklius) (**81–86** dalys).
- 24** Dabartiniame Komisijos pasiūlyme dėl 2028–2034 m. bendrosios žemės ūkio politikos šie išlaidų reikalavimai yra panaikinami, tačiau jame yra nuostatų, dėl kurių kyla pavojus, kad taisyklės taps dar labiau nenuoseklios. Bendro finansavimo normą nustato pačios valstybės narės, o teisės aktuose numatytos tik didžiausios leistinos normos. Tai reiškia, kad identiški tikslai ir veiksmai galėtų būti remiami pagal labai skirtingas normas, vis didėjant skirtumams tarp valstybių narių. Šį klausimą jau pabrėžėme savo **nuomonėje** dėl Komisijos pasiūlymo (**87–88** dalys).

3 rekomendacija

Supaprastinti bendro finansavimo normas

Komisija turėtų pasiūlyti Europos Parlamentui ir Tarybai supaprastinti bendro finansavimo normas:

- nustatyti visose valstybėse narėse taikytiną fiksuotą bendro finansavimo normą pagal veiklos programos tikslų rūšį;
- panaikinti sąsają tarp bendro finansavimo normų ir privalomo išlaidų lygio.

Tikslinė įgyvendinimo data: 2028–2034 m. BŽŪP teisės aktų sistemos priėmimas

Mūsų pastabos išsamiau

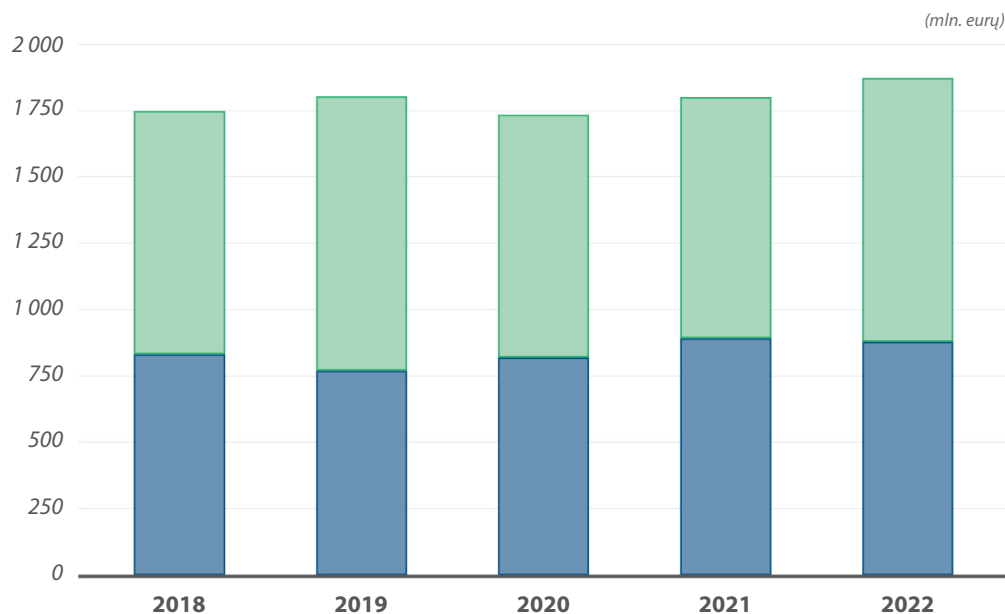
ES parama suteikė augintojų organizacijoms priemones, leidžiančias stiprinti jų konkurencingumą

- 25** Pripažintos vaisių ir daržovių sektoriaus augintojų organizacijos yra ūkininkų bendradarbiavimo forma, padedanti pagerinti jų padėtį vertės grandinėje. ES finansinė parama, t. y. augintojų organizacijų įgyvendinamų veiklos programų bendras finansavimas (**4 diagrama**), turėtų turėti teigiamą poveikį jų konkurencingumui, nes padidėtų jų pelningumas (mažesnės gamybos sąnaudos arba didesnė apyvarta) ir derybinė galia.

4 diagrama | Veiklos programos išlaidos 2018–2022 m.

Augintojų organizacijų bendras finansavimas

ES išlaidos

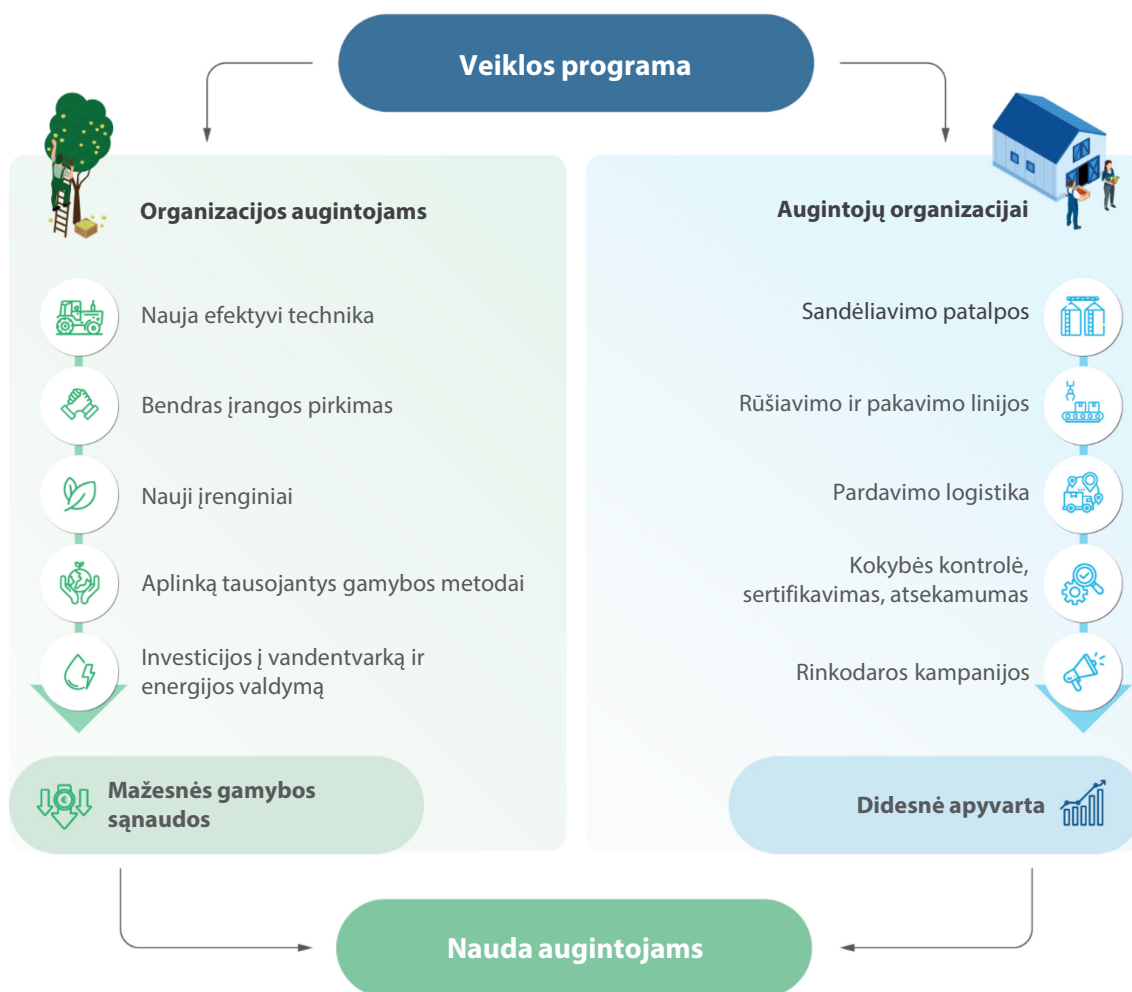

Šaltinis: Audito Rūmai, remiantis Komisijos duomenimis.

ES finansavimas padeda užtikrinti augintojų pelningumą nuo planavimo iki reklamos

- 26** Pagrindinė augintojų organizacijos užduotis – organizuoti savo narių produkcijos pardavimą rinkoje, derinant pasiūlą ir paklausą pagal kiekį ir kokybę. Pripažintos organizacijos gali gauti ES lėšų, kad galėtų investuoti į reikiamus planavimo, gamybos, pardavimo ir rinkodaros procesus. ES finansinė parama augintojų organizacijoms teikiama pagal veiklos programą, kurioje nustatomos priemonės ir veiksmai, kuriuos organizacija nori įgyvendinti, kad būtų pasiekti ES lygmeniu nustatyti tikslai (*III priedas*). Šiuos veiksmus įgyvendina tiek organizacija, tiek augintojai, kaip nurodyta *5 diagramoje*.

5 diagrama | Veiklos programų įtaka augintojų pelningumui

Šaltinis: Audito Rūmai.

- 27** Vertiname, ar padidėjo augintojų organizacijų, pasinaudojusių gauta ES parama, narių pelningumas, t. y. sumažėjo gamybos sąnaudos ir padidėjo apyvarta. Negalėjome įvertinti tiesioginio narystės augintojų organizacijoje poveikio individualioms pajamoms. Taip yra todėl, kad statistinėje ataskaitoje apie ūkininkų pajamas ūkininkai, priklausantys augintojų organizacijoms, ir joms nepriklausantys nėra atskirti, išskyrus keletą pavienių atvejų, todėl negalėjome padaryti patikimų išvadų.

ES parama skiriama veiksmams, kurie padeda mažinti gamybos sąnaudas

- 28** Pagrindinės vaisių ir daržovių augintojų veiklos sąnaudų kategorijos yra darbo jėga, energija, vanduo ir kitos žaliavos (sodinukai ir sėklos, trąšos, fitosanitariniai preparatai). Šios išlaidos labai skiriasi priklausomai nuo kiekvieno augintojo techninių sprendimų, gamybos pobūdžio ir produkcijos rūšies.
- 29** Visi apklausti augintojai sutiko, kad didėjančios darbo sąnaudos ir darbo jėgos trūkumas yra jiems aktualiausias problemos. Vaisių ir daržovių auginimas yra daug darbo jėgos reikalaujanti veikla, o kadangi ES darbo sąnaudos yra didesnės nei kitose šalyse, tai daro didelę įtaką ES augintojų kainų konkurencingumui. Dėl to organizacijos ėmė investuoti į savo veiklos automatizavimą, o aplankytose organizacijose dalis šių automatizavimo priemonių buvo finansuojama pagal veiklos programas ([1 langelis](#)).

1 langelis

Veiklos automatizavimas augintojų organizacijose

Ne visi augalo vaisiai sunoksta vienu metu, todėl vaisiai ir daržovės turi būti nuimami tinkamu metu, atsižvelgiant į tai, kaip jie bus parduodami. Augintojai turi nuspręsti, ar jie yra pakankamai prinokę, todėl visiškai automatizuoti šio proceso praktiškai neįmanoma. Be to, dauguma vaisių ir daržovių yra labai pažeidžiami, todėl sunku juos mechaniškai apdoroti.

Nepaisant šių sunkumų, automatizavimas šioje srityje tampa vis populiaresnis. Lenkijoje apžiūrėjome automatizuotą obuolių rūšiavimo liniją, kurioje augintojai naudojo specialiai šioms linijoms sukurtas derliaus dėžes, įsigytas už veiklos programų lėšas.

Šaltinis: Audito Rūmai.

- 30** Tokios investicijos į modernizavimą ir automatizavimą galbūt būtų buvusios įgyvendintos ir be ES lėšų. Tačiau, atsižvelgiant į veiklos programų daugiamečių pobūdį, dėl ES finansavimo nuspėjamumo augintojų organizacijoms lengviau įgyvendinti didelius modernizavimo projektus, nes išlaidas galima paskirstyti per visą programos laikotarpį.
- 31** Mūsų apklausti augintojai taip pat dažnai minėjo energiją kaip vieną iš pagrindinių išlaidų šaltinių, ypač šildomų šiltnamių atveju. Mūsų imties organizacijos šią problemą sprendė investuodamos į atsinaujinančiųjų išteklių energiją (fotovoltines plokštes) ir energiją taupančią įrangą, siekdamos sumažinti energijos suvartojimą (**2 langelis**). Kai kurios iš šių investicijų yra tinkamos finansuoti pagal veiklos programas, o kitos – kitų ES fondų (pavyzdžiui, Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai arba Atkūrimo ir atsparumo priemonės) lėšomis.

2 langelis

Energijos sąnaudų mažinimas

Viena iš Italijoje mūsų audituotų organizacijų pradėjo investuoti į atsinaujinančiąją energiją, taip siekdama mažinti energijos sąnaudas ir iki 2030 m. pasiekti energetinį savarankiškumą. Norėdami būti nepriklausomi energijos srityje, jos augintojai investuoja į įvairius energijos šaltinius: fotovoltines plokštes, biodujas ir geoterminę energiją. Fotovoltinės plokštės finansuojamos pagal veiklos programas.

Ispanijoje viena organizacija naudoja saulės baterijų plokštes, kad sumažintų energijos sąnaudas savo sandėliuose ir logistikos centre, taip sutaupydama 5 % lėšų.

Organizacijos taip pat investavo į naujas šaldymo patalpų šaldymo sistemas bei šiltnamių šildymą pasitelkiant kogeneracinę energijos gamybą.

- 32** ES lėšomis remiamos aplinkosaugos priemonės taip pat gali turėti teigiamą poveikį sąnaudų mažinimui, nes jos apima praktikas, kuriomis siekiama sumažinti vandens suvartojimą, fitosanitarinių produktų ir kitų žaliavų naudojimą. Panašiai kaip automatizavimo investicijų atveju, šios priemonės galėjo būti įgyvendinamos ir be ES finansavimo, tačiau veiklos programos sudaro palankesnes sąlygas svarstyti didesnių investicijų, pavyzdžiui, į vandens sulaikymo įrenginius, galimybę.

ES parama leidžia augintojams diegti jų apyvartą didinančias priemones

- 33** ES paramos suma, kurią gali gauti pripažinta organizacija, priklauso nuo jos parduotos produkcijos vertės – paprastai tariant, nuo jos pardavimo apimties. Šios paramos dydis priklauso nuo organizacijos tipo ir svyruoja nuo 4,1 % iki 5 % jų parduotos produkcijos vertės. Šios sumos gali būti padidintos iki 0,5 %, jei lėšos skirtos tam tikriems veiksams (*III priedas*). Kuo didesnis pardavimas, tuo didesnę sumą organizacijos gali gauti.
- 34** ES paramą apskaičiuojant pagal pardavimą, augintojai yra skatinami didinti apyvartą, ir mūsų aplankytos organizacijos aktyviai siekė šio tikslo. Ispanijoje, Prancūzijoje ir Italijoje jos bandė didinti savo produkcijos apimtį pritraukdamos daugiau narių arba plėsdamos savo dirbamą plotą. Taip pat stebėjome strategijas, skirtas didinti produkcijos pardavimo vertę – įvedant aukštesnės kokybės jau auginamas veisles arba pradėdant auginti naują produkciją, kurios mažmeninė kaina yra didesnė (pavyzdžiui, uogas).
- 35** Norėdamos kuo labiau padidinti pardavimo vertę ir pelningumą, augintojų organizacijos turi užtikrinti, kad jų produkcija atitiktų rinkos paklausą, o tam būtinas veiksmingas gamybos planavimas. Augintojų organizacijos sėkmė taip pat priklauso nuo to, ar jos nariai pritaria planavimo procesui. Dauguma mūsų aplankytų organizacijų taiko panašų planavimo procesą: pardavimo skyriai pateikia prognozes ir numatomas rinkos tendencijas ateinančiam auginimo sezonui, nurodydami apimtį, produkciją ir veisles (žr. *6 diagramą*), taip pat pateikia informaciją apie numatomas kainas pagal produkcijos rūšį, remdamiesi ankstesnių metų pardavimo duomenimis.

6 diagrama | Prisitaikymas prie rinkos tendencijų: naujų veislių siūlymas vartotojams

Šaltinis: Audito Rūmai.

- 36** Mūsų aplankytos augintojų organizacijos šią informaciją taiko siekdamos nustatyti tikslinius kiekius ir kiekvienos produkcijos rūšies sodinimo grafiką. Augintojai patvirtina planavimą ir nusprendžia, kaip paskirstyti šį tikslinį kiekį tarpusavyje. Bet kokie augintojų nesutarimai sprendžiami pagal organizacijos taisykles, pirmenybė paprastai teikiama labiau įsitvirtinusiems nariams arba tiems, kurie praeityje pasižymėjo novatoriškumu rinkdamiesi, kokią produkciją auginti.
- 37** Šis procesas vykdomas atsižvelgiant į pačių organizacijos augintojų parengtus auginimo planus, suteikiant jiems galimybę tvarkyti savo valdas taip, kaip jie mano esant tinkama. Nė vienas iš mūsų apklaustų augintojų nepateikė skundų dėl planavimo proceso. Vienas Prancūzijos augintojas konkrečiai paminėjo, kad persikėlė iš vienos organizacijos į kitą, nes norėjo griežtesnio gamybos planavimo, kad jam būtų lengviau pereiti prie ekologinio ūkininkavimo.

- 38** Norėdamos parduoti savo produkciją už geriausią įmanomą kainą, augintojų organizacijos turi užtikrinti, kad jų produkcija atitiktų jų klientų lūkesčius kokybės, įskaitant aplinkosaugos reikalavimus, požiūriu. Didieji prekybos tinklai reikalauja, kad produktai būtų sertifikuoti pagal tam tikrus standartus, kad juos būtų galima parduoti. Laikytis šių reikalavimų, kuriuos tikrina nepriklausomi auditoriai, gali būti techniškai sudėtinga ir augintojai dėl to gali patirti papildomų finansinių ir administracinių išlaidų.
- 39** Augintojų organizacijos nariai gali pasinaudoti organizacijos darbuotojų parama, padedančia užtikrinti sertifikavimo sąlygų ir minimalių kokybės standartų laikymąsi. Pagal veiklos programas finansuoti galima tiek sertifikavimo išlaidas, tiek organizacijos personalo išlaidas. Todėl augintojų organizacijų nariams lengviau dalyvauti sertifikavimo sistemose.
- 40** Visos mūsų aplankytos organizacijos savo nariams teikia administracinę pagalbą, padėdamos tvarkyti dokumentus ir suteikdamos priemones atsekamumo bei sertifikavimo reikalavimams valdyti. Lauko technikai reguliariai lankosi ūkiuose, kad patikrintų auginimo sezono eigą ir suteiktų patarimų. Viena iš organizacijų, kurią aplookėme Prancūzijoje, buvo įdiegusi specialią paramą savo jauniems ūkininkams – pirmuosius kelerius metus po įrengimo lauko technikai juos lankydavo dažniau, o tai yra gerosios praktikos pavyzdys.
- 41** Mums pavyko nustatyti į mūsų imtį įtrauktų Ispanijos, Prancūzijos ir Lenkijos organizacijų sertifikavimo ir kokybės sąnaudas. Šiose valstybėse narėse sertifikavimui ir atsekamumui vidutiniškai buvo skirta atitinkamai 13 %, 6 % ir 3 % visų veiklos programų lėšų. Iš Komisijos duomenų matyti, kad ES lygmeniu 2018–2022 m. apie 11 % visų veiklos programų lėšų (vidutiniškai 204 milijonai eurų per metus) buvo išleista kokybės sistemoms (ES ir nacionalinėms) ir su kokybės gerinimu susijusioms priemonėms.
- 42** Veiklos programose numatomos su produkcijos komercializavimu susijusios priemonės, apimančios jos pateikimo rinkai logistiką. Augintojai, su kuriais kalbėjomės atliekant šį auditą, manė, kad vienas iš pagrindinių narystės augintojų organizacijoje privalumų yra galimybė perduoti komercializavimo funkcijas augintojų organizacijai, o tai leidžia jiems sutelkti dėmesį į gamybą.
- 43** Mūsų nagrinėtose veiklos programose išlaidos produkcijos komercializavimo logistikai (pavyzdžiui, investicijos į šaldymo kameras ir pakavimo linijas) sudarė didžiausią išlaidų dalį, nurodytą komercializavimo išlaidų kategorijoje Ispanijoje (vidutiniškai 18 % visų išlaidų) ir Italijoje (22 %).
- 44** Vartotojai yra vertės grandinės pabaigoje. ES finansavimas pagal veiklos programas suteikia augintojų organizacijoms galimybių didinti vartotojų informuotumą apie jų produktus ir jų privalumus (**7 diagrama**) bei išskirti juos rinkoje.

7 diagrama | Žemės ūkio produktų reklamavimas vartotojams

Šaltinis: Audito Rūmai.

- 45** Pagal mažmenininkų sertifikavimo schemas ([38](#) dalis) užtikrinami kokybės ir saugos standartai, tačiau jos nėra skirtos vartotojams ir jie apie jas iš esmės nežino. Tačiau augintojų organizacijos gali kurti savo kokybės ženklus, kad atitiktų vartotojų lūkesčius, pavyzdžiui, susijusius su aplinkosaugos kriterijais ([3 langelis](#)). Šiuos privačius kokybės ženklus tikrina nepriklausomos institucijos, o auditų sąnaudos yra tinkamos finansuoti ES lėšomis, todėl tokį metodą lengviau įgyvendinti.

3 langelis

Aplinką tausojantys gamybos metodai, finansuojami pagal veiklos programas

Ispanijoje, Prancūzijoje ir Lenkijoje aplankėme organizacijas, kurios produkciją augina šiltnamiuose (daugiausia pomidorus ir agurkus) ir yra investavusios į integruotą gamybą. Tai reiškia, kad augalų ligų prevencijai ir kontrolei naudojami naudingi vabzdžiai, šiltnamiuose apdulkimui įleidžiamos kamanės, o fitosanitarinės priemonės taikomos tik kaip krašutinė priemonė. 2018–2023 m. ES lygmeniu integruota gamyba sudarė apie 5 % visų veiklos programų (apie 95 milijonus eurų per metus).

Integruota gamyba arba bent jau šiltnamiuose kenkėjams naikinti naudojamų vabzdžių išlaidos gali būti finansuojamos pagal veiklos programą. Tai palengvina perėjimą prie labiau aplinką tausojančių gamybos metodų. Bretanėje (Prancūzija) dvi organizacijos ir viena pomidorus auginanti asociacija žengė dar toliau ir bendradarbiaudamos sukūrė ženklą „Auginta be sintetinių pesticidų – nuo žiedo iki lėkštės“.

Italijoje viena iš mūsų aplankyto organizacijų taip pat buvo nurodžiusi, kad jos produkcijos sudėtyje nėra pesticidų likučių.

Pastaba. Kairėje: naudingos vapsvos kiaušiniai, naudojami kovai su pomidorų parazitais. Dešinėje – dėžė su kitais naudingais vabzdžiais, kurie taip pat naudojami pomidorų šiltnamiuose.

Šaltinis: Audito Rūmai.

- 46** Veiklos programos taip pat apima rinkodaros ir pardavimo skatinimo veiklą, pavyzdžiui, rinkos tyrimus, dalyvavimą mugėse, reklamą ir reklamines kampanijas, kurioms gali būti skiriamas ES finansavimas. Šių veiksmų tikslas – užtikrinti kuo geresnę produkcijos pardavimo kainą, akcentuojant jos kokybę (šviežumą, pakuotę, ekologiškumą), kartu didinant vartotojų informuotumą apie produktus, kurie geriausiai atitinka jų poreikius. Tai, koku mastu organizacijos naudojasi šiomis galimybėmis, priklauso nuo jų prioritetų. Mūsų imties valstybėse narėse šių veiklų finansavimas skyrėsi: Prancūzijoje audituotos organizacijos šiems veiksmams skyrė vidutiniškai 19 % veiklos programų lėšų, palyginti su mažiau nei 4 % Italijoje ir 2 % lėšų Ispanijoje bei Lenkijoje.
- 47** Mūsų imtyje pardavimo skatinimo paslaugų, visų pirma reklamos kampanijų, išlaidos buvo glaudžiai susijusios su organizacijos dydžiu. Didesnės organizacijos buvo labiau linkusios kurti savo prekių ženklą, turėjo daugiau paskatų investuoti į jo populiarinimą ir tam turėjo daugiau pinigų (įskaitant nuosavas lėšas). Net ir tarp didesnių mūsų vertintų organizacijų reklamos išlaidos buvo labai nevienodos: nuo 6 % Ispanijos organizacijoje iki beveik 25 % dviejose Prancūzijos organizacijose. Dvi asociacijos – viena Prancūzijoje, kita Italijoje – nurodė, kad 60–70 % savo reklamavimo išlaidų jos finansavo iš veiklos programų lėšų.

Augintojų organizacijos stiprina augintojų derybinę galią, tačiau santykiai su mažmenininkais nėra proporcingi

- 48** Augintojų organizacijoms skiriama ES finansinė parama skirta pagerinti ūkininkų padėtį vertės grandinėje ir sustiprinti jų derybinę galią. Augintojų organizacijos organizuoja bendrą savo narių produkcijos pardavimą. Jos sukurtos tam, kad būtų vienintelis pirkėjų kontaktinis punktas, todėl jų užduotis – užtikrinti kuo geresnes kainas. Remdamiesi peržiūrėtomis veiklos programomis, audito vizitų ir pokalbių metu vertinome, ar:
- augintojų organizacijos taikė veiksmingus pardavimo metodus, siekdamos užtikrinti kuo geresnes kainas; ir
 - augintojų organizacijų dėl savo dydžio galėjo palaikyti proporcingus santykius su pirkėjais.

Augintojų organizacijos pasirenka veiksmingiausius pardavimo metodus

49 Remiantis [ES taisyklėmis](#), augintojų organizacijų nariai privalo visą savo produkciją parduoti per organizaciją. [Išimtys](#) gali būti taikomos iki 25 % gamybos vertės (ekologiškų produktų atveju – 40 %), tačiau valstybės narės, jei pageidauja, gali nustatyti mažesnę procentinę dalį (pavyzdžiui, Ispanija yra nustačiusi ne daugiau kaip 10 %). Iš 19 organizacijų ir asociacijų, kurias apėmėme, 5 Lenkijoje leido tiesiogiai parduoti 25 % produkcijos, o 1 ekologiškų produktų organizacija Prancūzijoje leido tiesiogiai parduoti iki 40 % produkcijos. Visos kitos reikalavo, kad 100 % produkcijos būtų parduota per organizaciją. Tai leidžia organizacijoms pateikti į rinką didelį produkcijos kiekį, todėl jos gali vykdyti įvairių pirkėjų užsakymus ir rinktis įvairius pardavimo būdus.

50 Nustatėme šiuos į mūsų imtį įtrauktų organizacijų pardavimo metodus:

- tiesioginės sutartys, kuriose nustatyta kaina ir kiekis;
- tiesioginės sutartys, kuriose nustatyta kaina ar kiekis;
- preliminariosios sutartys, kai sprendimai ir dėl kainos, ir dėl kiekio priimami reguliariai (pavyzdžiui, kas savaitę arba kas mėnesį);
- atvirkštiniai aukcionai.

51 Kiekvienas iš jų turi privalumų ir trūkumų, susijusių su kaina ir pardavimo nuspėjamumu ([1 lentelė](#)). Kai kurių veislių produkcija parduodama pagal konkrečius sutarčių tipus. Pavyzdžiui, mažesnės vertės produkciją – apvaliuosius pomidorus – augintojų organizacijos paprastai parduoda pagal sutartį, kurioje nustatoma kaina ir kiekis. Kai augintojai pareiškia savo pageidavimus planavimo etape, jie gali pasirinkti produkcijos derinį, kuris leistų jiems prisitaikyti prie kainų svyravimų.

1 lentelė | Įvairių pardavimo metodų privalumai ir trūkumai

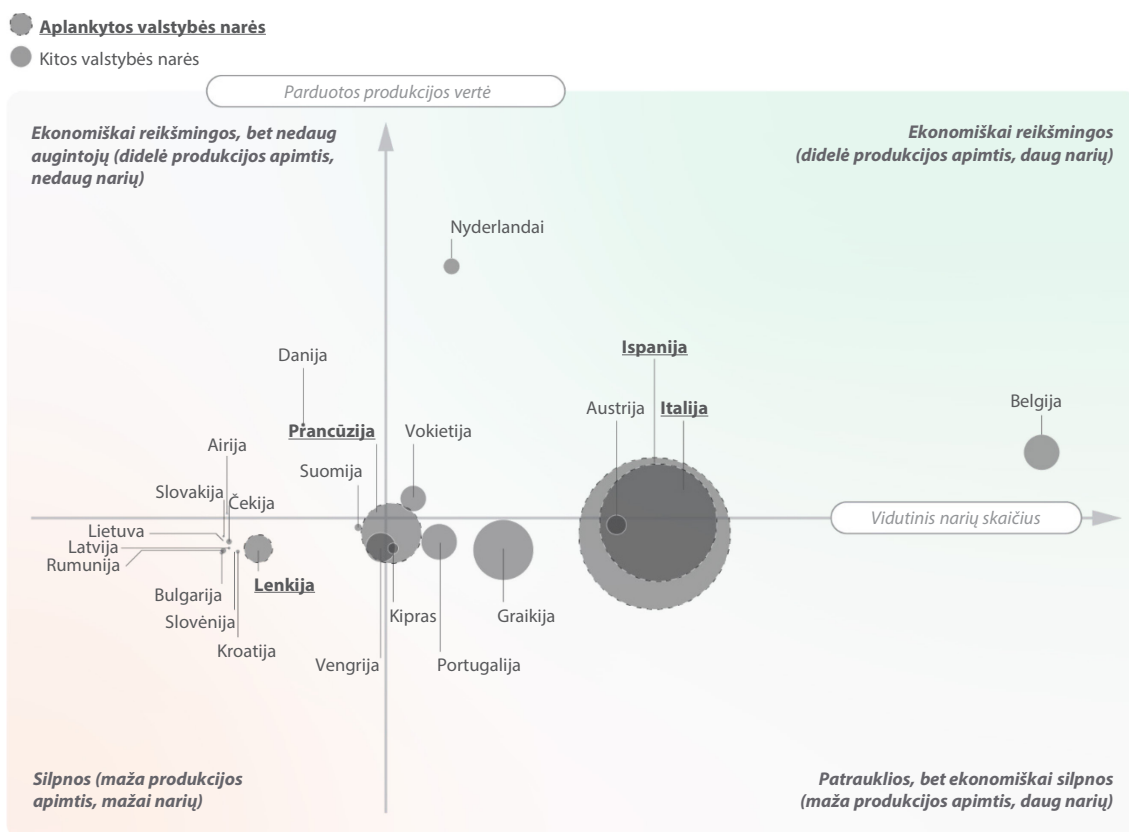
Metodas	Privalumai	Trūkumai
Tiesioginės sutartys su fiksuota kaina ir fiksuotu kiekiu	Visiškai nuspėjamos pajamos	Žemos kainos produkcija
Tiesioginės sutartys su fiksuota kaina arba fiksuotu kiekiu	Tam tikras nuspėjamumas, kad būtų galima planuoti gamybą	- Nėra tikrumo dėl pajamų - Jei nustatoma tik kaina, kyla perteklinės gamybos rizika
Preliminariosios sutartys	- Skatina organizacijos ir jos pirkėjų lojalumą - Organizacijos turi teisę derėtis dėl kainų - Tam tikras nuspėjamumas, grindžiamas ankstesnių laikotarpių kiekiais	- Kainos išlieka priklausomos nuo rinkos poreikių - Sukuria konkurenciją tarp pardavėjų (organizacijų)
Atvirkštiniai aukcionai	- Greitas ir skaidrus pasiūlos ir paklausos susikirtimas - Sukuria konkurenciją tarp visų pirkėjų - Galimybė pašalinti produktus iš rinkos, jei siūloma kaina per maža - Galimybė parduoti už aukštesnes kainas	- Reikalingi dideli produktų kiekiai - Sudėtinga organizuoti - Labai nepastovios kainos

Didesnės augintojų organizacijos turi didesnę derybinę galią

52 Tarp mūsų aplankytojų organizacijų stipresnę derybinę galią mažmeninės prekybos sektoriuje turėjo tos, kurios buvo didesnės (pagal apyvartą), siūlė platų produkcijos asortimentą arba savo produkciją pardavinėjo naudodamos gerai žinomą prekių ženklą. Organizacijoms galint įsipareigoti tiekti konkrečius produkcijos kiekius ar tam tikrą produkcijos asortimentą, mažmenininkams nebereikia produkcijos ieškoti iš daugelio tiekėjų. Dvi iš mūsų aplankytojų organizacijų ir asociacijų buvo įtraukusios organizaciją iš kitos valstybės narės, kurioje auginimo sezonas skiriasi, o kitos taip pat pirkdavo produkciją iš kitų šalių. Taip jos gali patenkinti mažmenininkų užsakymus ištisus metus ir užtikrinti stabilų kiekį, todėl mažmenininkas gali pirkti savo produktus tik iš vieno tiekėjo. Be to, didesnių organizacijų, kurias aplankėme Ispanijoje, Prancūzijoje ir Italijoje, turimi didžiuliai sandėliai ir paskirstymo centrai leidžia vežėjams efektyviau išvežioti produktus, ir taip sutrumpėja laikas nuo derliaus nuėmimo iki paskirstymo.

53 Praktikoje nedaugelis organizacijų yra pakankamai didelės, kad galėtų įgyvendinti tokias strategijas, arba jų prekių ženklas yra tapęs toks žinomas, kad dėl to jų padėtis komercinėse derybose būtų labai pagerėjusi. **8 diagramoje** pavaizduota augintojų organizacijų santykinė ekonominė reikšmė kiekvienoje valstybėje narėje. Belgija ir Nyderlandai yra vienintelės valstybės, kuriose dauguma organizacijų laikomos ekonomiškai reikšmingomis. Mažesnių organizacijų derybinė galia daugiausia priklauso nuo jų patikimumo tenkinant mažmenininkų paklausą ir užtikrinant klientų lojalumą. Kita galimybė – susiburti į vieną asociaciją ir jai deleguoti visą pardavimo procesą. Mūsų imtyje šį metodą taikė tik viena asociacija (Prancūzijoje): iš pradžių ji buvo sukurta prekių ženklui, kurį naudojant parduodami jos narių produktai, valdyti, o vėliau išsivystė į augintojų organizacijų asociaciją, atsakingą už visos veiklos programos kūrimą ir pardavimo administravimą. Šis modelis tebėra neįprastas.

8 diagrama | Dauguma Europos Sąjungos augintojų organizacijų rinkoje turi silpną poziciją

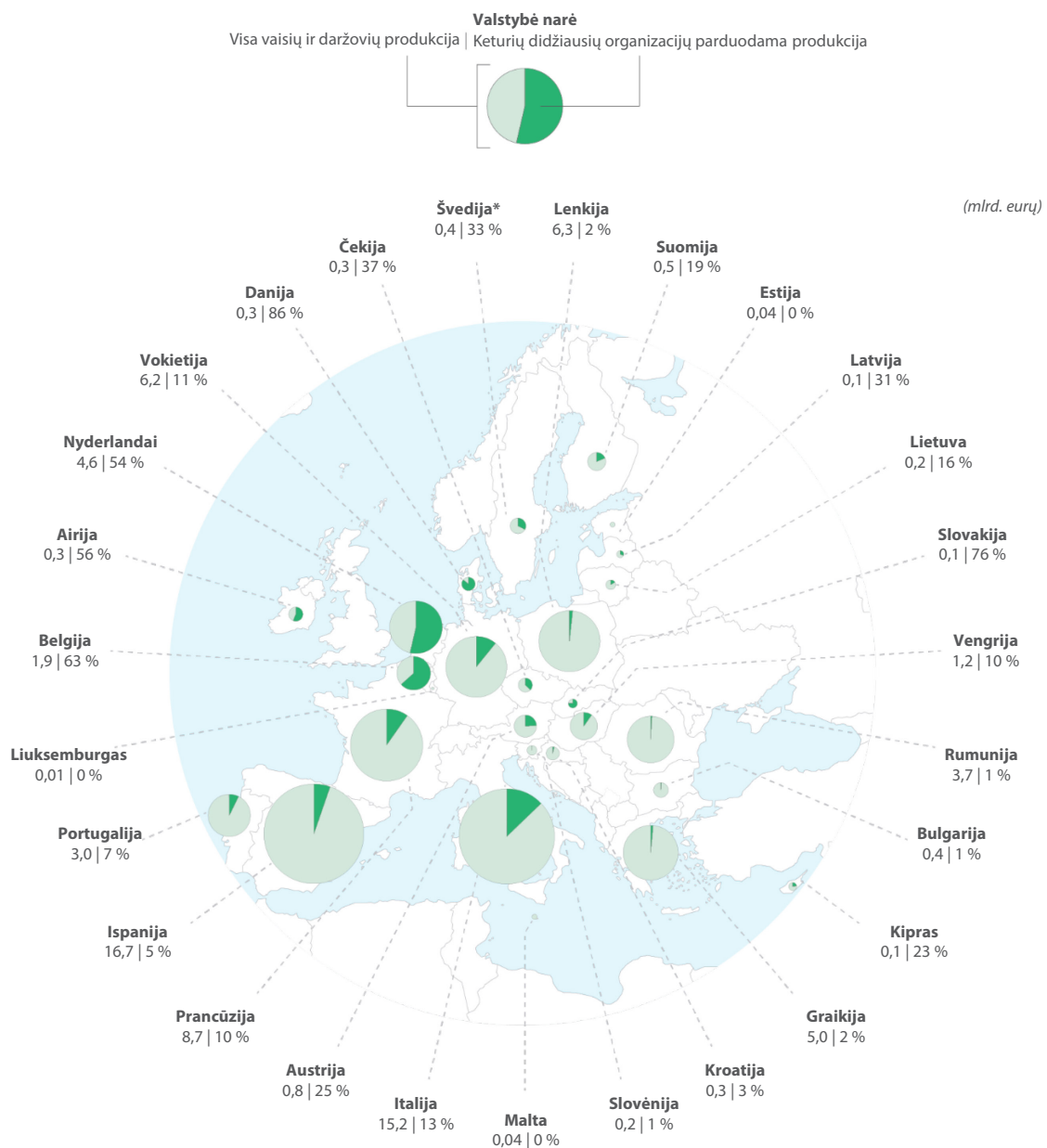
Pastaba. Apskritimų dydis rodo bendrą augintojų, priklausančių augintojų organizacijoms toje valstybėje narėje, skaičių.

Šaltinis: Audito Rūmai, remiantis 2023 m. Komisijos duomenimis (2023 m. Švedija duomenų nepateikė).

- 54** Kai kurios valstybės narės taip pat ėmėsi priemonių augintojų organizacijų padėčiai stiprinti, peržiūradamos pripažinimo kriterijus. Iš pradžių [ES taisyklėse](#) buvo nustatyti minimalūs pripažinimo kriterijai – penki nariai ir ne mažesnė kaip 100 000 eurų parduodamos produkcijos vertė, o valstybėms narėms buvo palikta teisė nustatyti griežtesnius reikalavimus. Šie minimalūs ES kriterijai buvo panaikinti [2013 m.](#), ir valstybėms narėms buvo suteikta teisė pačioms nustatyti kriterijus. Iš keturių aplankytų valstybių narių tik Ispanija ir Italija peržiūrėjo bei sugriežtino pripažinimo kriterijus, taip skatindamos savo augintojų organizacijas konsoliduotis.
- 55** Nors augintojų organizacijos komercinėse derybose užima stipresnę poziciją nei nepriklausomi augintojai, santykiai tarp organizacijų ir mažmenininkų išlieka nesubalansuoti. Viena iš priežasčių yra ta, kad vaisiai ir daržovės iš prigimtės yra greitai gendantys produktai, todėl augintojų organizacijos negali sau leisti ilgai derėtis dėl pardavimo, nes jų produkcija gali tapti netinkama parduoti. Tai ypač aktualu labai trapių produktų, kurių tinkamumo vartoti terminas trumpas, pavyzdžiui, uogų atveju.
- 56** Be to, net jei augintojų organizacijos sutelkė tam tikrą produkciją, ji vis tiek yra gerokai mažesnė už mažmeninės prekybos sektoriaus produkciją. ES Jungtinio tyrimų centro atliktame tyrime⁵ apskaičiuota, kad 30–70 % visos mažmeninės prekybos apyvartos Europoje sukuria keturios didžiausios įmonės. Kita vertus, šešiose valstybėse narėse, kurios kartu pagamina tris ketvirtadalius ES vaisių ir daržovių produkcijos, keturios didžiausios organizacijos kiekvienoje šalyje pagamina nuo 1 % iki 13 % visos produkcijos. Išskyrus Belgiją ir Nyderlandus, kuriems kartu tenka apie 10 % ES vaisių ir daržovių gamybos, reikšmingą nacionalinės produkcijos dalį augintojų organizacijos pagamina tik tose valstybėse narėse, kuriose bendros gamybos apimtys yra mažos ([9 diagrama](#)).

⁵ Nes, K., Colen, L. ir Ciaian, P., *Market Power in Food Industry in Selected ES Member States*, Europos Sąjungos leidinių biuras, Liuksemburgas, 2021 m.

9 diagrama | Valstybėse narėse, kuriose auginama daugiausia vaisių ir daržovių, pasiūla yra mažai sutelkta

Kaip interpretuoti šią diagramą: Belgijoje keturios didžiausios organizacijos parduoda 63 % visos šalies vaisių ir daržovių produkcijos (tai sudaro 1,9 milijardo eurų).

Šaltinis: Audito Rūmai, remiantis Eurostato ir Komisijos duomenimis.

Augintojų organizacijos tampa vis mažiau patrauklios, o ES paramos poveikis yra nevienodas

- 57** Nuo tada, kai buvo priimtas [Reglamentas \(EB\) Nr. 2200/96](#) dėl bendro vaisių ir daržovių rinkos organizavimo, Komisija pasiūlos sutelkimo augintojų organizacijose koncepciją apibūdino kaip „ekonominę būtinybę“ siekiant sustiprinti augintojų padėtį rinkoje. „Narystės augintojų organizacijoje patrauklumo didinimas“ buvo vienas iš bendrų su vaisių ir daržovių sektoriumi susijusių nacionalinių strategijų veiklos rezultatų rodiklių Komisijos [gyvendinimo reglamente 2017/892](#). Atsižvelgiant į tai, kad ES jau 30 metų teikia finansinę paramą šiems dviem tikslams – pasiūlos sutelkimui ir augintojų organizacijų patrauklumo didinimui – būtų pagrįsta tikėtis, kad visose valstybėse narėse šio sektoriaus telkiamasis į organizacijas didės, ypač todėl, kad kuo didesnis organizacijų rodiklis, tuo patraukliau nepriklausomiems augintojams turėtų būti prisijungti prie augintojų organizacijų.

Nepaisant teikiamų privalumų, narystė augintojų organizacijose mažėja

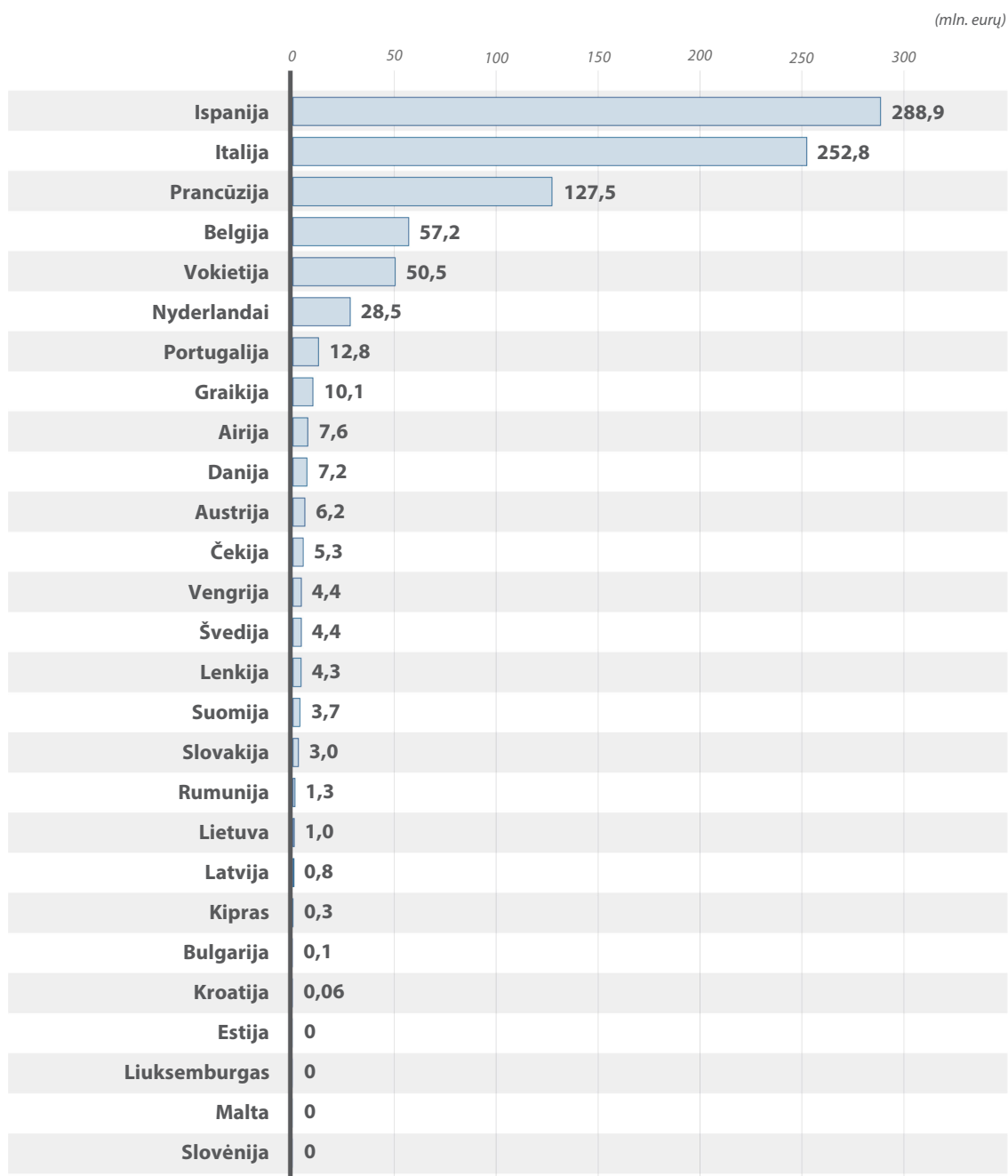
- 58** Pagrindinis Komisijos rodiklis, kuriuo vertinamas pasiūlos sutelkimas vaisių ir daržovių sektoriuje, yra organizacijų rodiklis: augintojų organizacijų produkcijos (vertės) dalis. Vien šio rodiklio nepakanka sektoriaus organizuotumui įvertinti, nes toks pats organizacijų rodiklis gali būti pasiektas tiek esant daugybei mažų augintojų organizacijų, tiek esant nedaugeliui labai didelių organizacijų. Todėl šį rodiklį reikia vertinti atsižvelgiant į augintojų organizacijose esančių augintojų skaičių. Norėdami įvertinti, ar ES parama augintojų organizacijoms buvo veiksminga telkiant pasiūlą vaisių ir daržovių sektoriuje, analizavome 2012–2023 m. organizacijų rodiklį ir narystės duomenis.
- 59** Iš Europos Komisijos duomenų pašalinę nustatytus dvigubo skaičiavimo atvejus, apskaičiavome, kad 2023 m. organizacijų rodiklis siekė 42 %. Jis augo nuo 2012 m. (43,6 %) iki 2017 m. (48,4 %), tačiau nuo to laiko sumažėjo ir šiuo metu yra žemesnis nei 2012 m. Nuo 2012 m. augintojų organizacijų narių skaičius nuolat mažėja. 2012 m. augintojų organizacijoms iš viso priklausė 312 823 nariai, o 2023 m. jų buvo 191 310.

- 60** Pripažįstame, kad augintojų organizacijų narių skaičiaus mažėjimą lemia struktūrinės priežastys. Viena iš priežasčių yra bendras vaisių ir daržovių ūkių skaičiaus mažėjimas ES, kuriam įtakos turi kartų atsinaujinimo problema, nes į pensiją išeinančių ūkininkų nepakeičia jaunesni ūkininkai. Vis dėlto, remdamiesi 2013 m. ir 2020 m. Eurostato žemės ūkio tyrimų duomenimis, pastebėjome, kad augintojų organizacijų narių skaičius mažėjo sparčiau nei vaisių ir daržovių ūkių skaičius ES. Narių skaičius nuo 2013 m. iki 2020 m. sumažėjo 29 %, o vaisių ir daržovių ūkių skaičius per tą patį laikotarpį – 14 %.
- 61** Jei mažėjantis narių skaičius būtų lydimas augančio organizacijų rodiklio, tai rodytų konsolidaciją – augintojų organizacijos turėtų mažiau narių, bet būtų įgijusios didesnę rinkos dalį. Tai, kad abu rodikliai mažėja (o narystės atveju – sparčiau nei bendras ūkių skaičius), rodo, kad augintojų organizacijos ES lygmeniu nesiplečia. Nepaisant savo nariams siūlomų privalumų, augintojų organizacijoms nepavyksta pritraukti naujų narių.

Įgyvendinimas valstybėse narėse labai nevienodas

- 62** Analizavome keturiose audito metu aplankytose valstybėse narėse taikomą reglamentavimo sistemą, taip pat 2013–2018 m. finansavimo laikotarpio vertinimo ataskaitas. Vertinome, ar valstybių narių veiksmai padėjo įgyvendinti tikslą – padidinti augintojų organizacijų patrauklumą.
- 63** Nors bendrieji politikos tikslai nustatomi ES lygmeniu, už jų įgyvendinimą atsako valstybės narės, ypač už reikalavimus atitinkančių veiksmų, kuriuos galima finansuoti pagal kiekvieną tikslą, sąrašo sudarymą. Toks sprendimų priėmimas nacionaliniu lygmeniu yra būtinas, nes žemės ūkio modeliai, pasėlių rūšys, kurias galima auginti, ir gamybos būdai valstybėse narėse labai skiriasi. ES parama augintojų organizacijoms gali naudotis visos valstybės narės, tačiau ja naudojamosi nevienodai (**10 diagrama** ir **I priedo 1 lentelė**).

10 diagrama | ES parama augintojų organizacijoms pagal valstybes nares (2022 m.)

Pastaba. Dėl masto mažiau nei 1 milijono eurų finansavimas nematomas.

Šaltinis: Audito Rūmai, remiantis Komisijos duomenimis.

64 Šis nevienodas naudojimasis lėšomis atspindi didelius organizacijų rodiklio skirtumus tarp valstybių narių (**11 diagrama**), tačiau jis taip pat rodo, kad net tose šalyse, kuriose yra pripažintos augintojų organizacijos, ne visos jos teikia veiklos programas, siekdamos gauti ES lėšų. Lenkijoje tai daro tik 8 % pripažintų organizacijų.

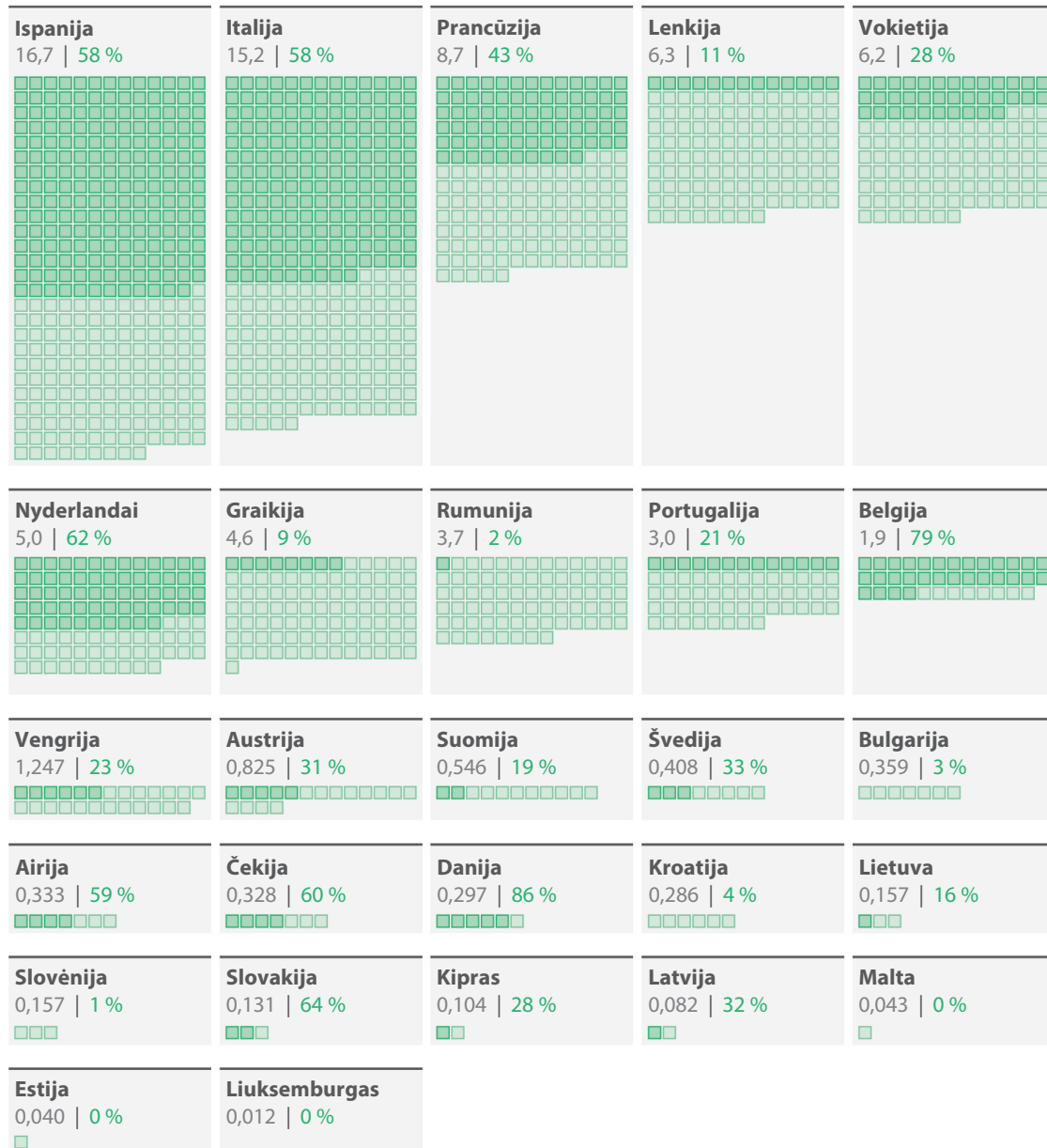
11 diagrama | Organizacijų rodiklis valstybėse narėse labai skiriasi

- Vaisių ir daržovių produkcija
- Augintojų organizacijų parduota produkcija

Valstybė narė

produkcija (mlrd. eurų) | organizacijų rodiklis

Pastaba. 1 langelis = 50 mln. €

Pastaba. 2023 m. Švedijos duomenys nepateikti, todėl naudojami 2022 m. duomenys.

Šaltinis: Audito Rūmai, remiantis 2023 m. Europos Komisijos duomenimis.

- 65** Organizacijų rodiklio skirtumai rodo, kad kai kuriose šalyse vaisių ir daržovių užauginama mažai. Valstybėse narėse, kuriose vaisių ir daržovių auginimas beveik nevyksta (Liuksemburgas, Malta), nėra augintojų organizacijų. Šalyse, kuriose vaisių ir daržovių sektorius yra santykinai mažas, augintojų organizacijų steigimas gali atrodyti mažiau reikalingas, nors dėl mažo augintojų skaičiaus tai struktūriškai lengviau įgyvendinti. Tačiau tai nepaaiškina visų pastebėtų skirtumų: vaisių ir daržovių sektoriai Čekijoje, Danijoje ir Kroatijoje yra panašaus dydžio, tačiau jų organizacijų rodikliai labai skiriasi. Tas pats pasakytina apie Lenkiją, Vokietiją ir Graikiją. Tai leidžia daryti prielaidą, kad yra ir kitų svarbių veiksnių, nors sistemiškas pagrindinių priežasčių tyrimas nebuvo atliktas.
- 66** Kai kurios priežastys yra kultūrinio ar istorinio pobūdžio. Prancūzijoje kooperatyvinės struktūros (kurių ištakos siekia XX. a. pradžią ir kurios egzistavo dar iki augintojų organizacijų) yra plačiai paplitusi žemės ūkio sektoriaus organizavimo forma. Iš 14 organizacijų, kurių veiklą peržiūrėjome Prancūzijoje, 9 egzistavo iki 1996 m. ir vėliau buvo pripažintos augintojų organizacijomis. Bretanės regionas ([4 langelis](#)) yra tipinis tokios raidos – nuo kooperatyvų iki augintojų organizacijų – pavyzdys. Kooperatyvai iki 1996 m. taip pat veikė kai kuriose Ispanijos ir Italijos dalyse.

4 langelis

Bretanė: ilgamete bendradarbiavimo patirtimi grindžiama sėkmė

Bretanėje vaisių ir daržovių sektorius yra labai gerai organizuotas – beveik 80 % augintojų priklauso augintojų organizacijoms. Kai kurių organizacijų struktūros istorinės ištakos siekia daugiau nei šimtmetį, nors sparčiau vystytis jos pradėjo XX a. septintajame dešimtmetyje. 1962 m. ištikus žemės ūkio krizei ir stipriai kritus artišokų kainoms, 4 500 augintojų sukūrė kooperatyvo tipo struktūrą ir susitarė bendrai parduoti produkciją taikydami olandiško tipo atvirkštinių aukcionų sistemą. Ši sistema suteikė augintojams didesnę derybinę galią, nes jie galėjo sutelkti pasiūlą ir atsiimti produkciją, jei siūlomos kainos būtų per mažos.

Šaltinis: Audito Rūmai.

XX a. aštuntame ir devintame dešimtmėčiais toliau formavosi įvairūs augintojų kolektyvai. Dvi didžiausios šio regiono įmonės sukūrė savo prekių ženklus, kuriuos dabar atpažįsta vartotojai visoje Prancūzijoje.

Kai 1996 m. įsigaliojo ES augintojų organizacijų reglamentas, Bretanės augintojai jau turėjo 30 metų bendradarbiavimo panašiose struktūrose patirtį, todėl sugebėjo greitai pasinaudoti šiomis naujomis galimybėmis ir buvo vienos iš pirmųjų pripažintų organizacijų: 8 iš 10 šiuo metu regione veikiančių organizacijų (neskaitant sidro augintojų) buvo įregistruotos 1996 m. arba 1997 m.

- 67** Komunistinio laikotarpio palikimas kartu su finansiniais ir reputaciniais veiksniais lėmė, kad Lenkijoje augintojų organizacijos nėra populiarios. 2010–2015 m. Lenkija pagal ankstesnę ES programą, skirtą padėti augintojams susiburti į organizacijas ir įgyti augintojų organizacijų statusą, gavo 1,1 milijardo eurų. Nepaisant didelių sumų (Lenkija gavo beveik 90 % visos skirtos paramos), tai nesukūrė tvarios vaisių ir daržovių sektoriaus organizacinės struktūros, nes daugelis pagal šią programą įsteigtų grupių vėliau nustojo veikti arba nebeteikė veiklos programų. Programą taip pat paveikė didelis sukčiavimo lygis, dėl kurio šaliai buvo pritaikytos reikšmingos finansinės pataisos. Tai pakenkė augintojų organizacijų reputacijai ir iki 2024–2025 m. institucijos daugiausia dėmesio skyrė sukčiavimo rizikos mažinimui, o ne organizacijų skatinimui teikti veiklos programas.
- 68** Taip pat pastebėjome, kad valstybės narės skirtingai įgyvendina šią politiką. Keturiose mūsų aplinkytose valstybėse narėse šie skirtumai pasireiškė tiek nacionalinių institucijų požiūriu, tiek jų taikomų taisyklių srityje ir buvo didesni, nei būtų galima pagrįsti būtinybe pritaikyti paramą nacionaliniams poreikiams.
- 69** Ispanijoje ir Prancūzijoje valdžios institucijos aktyviai bendradarbiauja su organizacijomis: rengia informacinius susitikimus, teikia reguliarias konsultacijas ir pastabas dėl veiklos programų rengimo. Šiose valstybėse narėse, taip pat Italijoje, reikalavimus atitinkančių veiksmų sąrašai yra išsamūs ir nuolat peržiūrimi, siekiant atsižvelgti į organizacijų pateiktus atsiliepimus. Lenkijoje, priešingai, tinkamų veiksmų sąrašas buvo gerokai trumpesnis, o apklausti augintojai skundėsi, kad į jų grįžtamąjį ryšį ne visada buvo atsižvelgiama. Taip pat nustatėme vieną perteklinio reglamentavimo atvejį, kai Lenkijos valdžios institucijos savo 2010–2017 m. strategijoje reikalavo, kad aplinkosaugos veiksmai apimtų daugiau kaip 50 % augintojų organizacijos narių, kad atitiktų finansavimo reikalavimus, – kitose atrinktose valstybėse narėse tokių griežtų reikalavimų nebuvo. Šie skirtumai reiškia, kad tos pačios veiklos išlaidos dengiamos skirtingai ([5 langelis](#)), sukuriant nevienodą konkurencinę aplinką augintojams skirtingose valstybėse narėse.

5 langelis

Ta pati produkcija, skirtingos tinkamos finansuoti išlaidos

Trijose iš keturių mūsų aplankytų valstybių narių atlikome šiltnamiuose pomidorus auginančių organizacijų auditą. Visi jie naudoja integruotą gamybą (**3 langelis**), tačiau susijusios tinkamos finansuoti išlaidos buvo skirtingos.

Ispanijoje už integruotą gamybą šiltnamiuose mokama vienkartinė suma už hektarą.

Prancūzijoje ji mokama kaip vienkartinė išmoka už sodų hektarą. Šiltnamių atveju reikalavimus atitinkančios išlaidos – tai išlaidos, susijusios su bet kokių naudingų vabzdžių (apdulkintojų ir kenkėjų kontrolės vabzdžių) naudojimu.

Lenkijoje gali būti finansuojamos vabzdžių įsigijimo kenkėjams kontroliuoti išlaidos. Vieninteliai apdulkinimo vabzdžiai, tinkami finansuoti pagal veiklos programas, yra tam tikros bičių rūšys, kurios naudojamos tik soduose ir nenaudojamos šiltnamiuose.

Šie skirtumai atspindi administracinius sprendimus – vienkartinių išmokų sumų taikymas supaprastina tiek paramos paraiškų teikimą, tiek kontrolę – tačiau taip pat skirtingas politikos nuostatas dėl finansuojamų veiksmų visapusiškumo, šiuo atveju dėl apdulkintojų tinkamumo šiltnamiuose.

- 70** Šie požiūrio ir taisyklių skirtumai gali atgrasyti augintojus nuo prisijungimo prie organizacijų arba atgrasyti pripažintas organizacijas nuo veiklos programos pateikimo. Augintojų organizacijos ir nacionalinės valdžios institucijos supranta, kad įgyvendinimas valstybėse narėse skiriasi. Tačiau jie mano, kad neturėjo tinkamų galimybių keisti informacija ir (techniniu lygiu) aptarti, kaip kiekviena valstybė įgyvendina šią politiką.

Komisija nustatė šio sektoriaus problemas, tačiau nepasiūlė veiksmingų sprendimų

- 71** ES augintojų organizacijų politika nuo 1996 m. iš esmės nesikeitė (**III priedas**), tačiau žemės ūkio ir rinkos situacija smarkiai keitėsi. Peržiūrėjome ES teisės aktų sistemą, susijusią su augintojų organizacijomis, ir Komisijos paskelbtus tyrimus, kurie leido mums įvertinti, kokių mastu Komisijos veiksmais sprendžiamos pagrindinės problemos, su kuriomis susiduria vaisių ir daržovių augintojai.

Nėra aiškaus tikslo, kaip turėtų būti organizuojamas šis sektorius

- 72** Naujausiame [darbiniame dokumente](#)⁶ dėl ūkininkų padėties maisto tiekimo grandinėje Komisija dar kartą pabrėžė svarbų augintojų organizacijų vaidmenį didinant augintojų derybinę galią ir galiausiai jų pajamas. Tai taip pat atitinka [tyrimus](#)⁷, kuriuose pabrėžiama, kad mažesnės augintojų organizacijos dažnai susiduria su sunkumais komercinėse derybose.
- 73** Komisija mano, kad jos vaidmuo yra apskritai skatinti augintojų organizacijas, tačiau pabrėžia, kad:
- dėl to, ar steigti organizaciją, vis dar sprendžia augintojai,
 - valstybės narės geriausiai žino, kaip patenkinti jų poreikius, ir
 - auginimo telkimo metodas atspindi vietos sąlygas.
- 74** Teisės aktuose nenustatytas tikslinis organizacijų rodiklis, nors juose mažesnis nei 20 % organizacijų rodiklis apibrėžiamas kaip ypač žemas ir ši riba naudojama tam, kad būtų galima skirti didesnę bendrą finansavimą. Nėra nurodyta, kaip auginimas turėtų būti telkiamas – ar auginimo mastas turėtų būti paskirstytas tarp daugelio mažesnių organizacijų, ar sutelktas keliose didesnėse organizacijose. Nors dėl nacionalinių žemės ūkio sistemų įvairovės ES masto organizacijų rodiklis ar organizavimo modelis galbūt nebūtų tinkamas, tačiau kartu su valstybėmis narėmis nustatyti nacionaliniai tikslai būtų suteikę politikai aiškesnę kryptį, tuo pačiu gerbiant valstybių narių vaidmenį ir atsakomybę.

⁶ SWD(2025) 260.

⁷ Europos Komisija: Žemės ūkio ir kaimo plėtros generalinis direktoratas, „EY“ ir „Arcadia International E.E.I.G“, *Study of the best ways for producer organisations to be formed, carry out their activities and be supported*, Europos Sąjungos leidinių biuras, 2019 m.

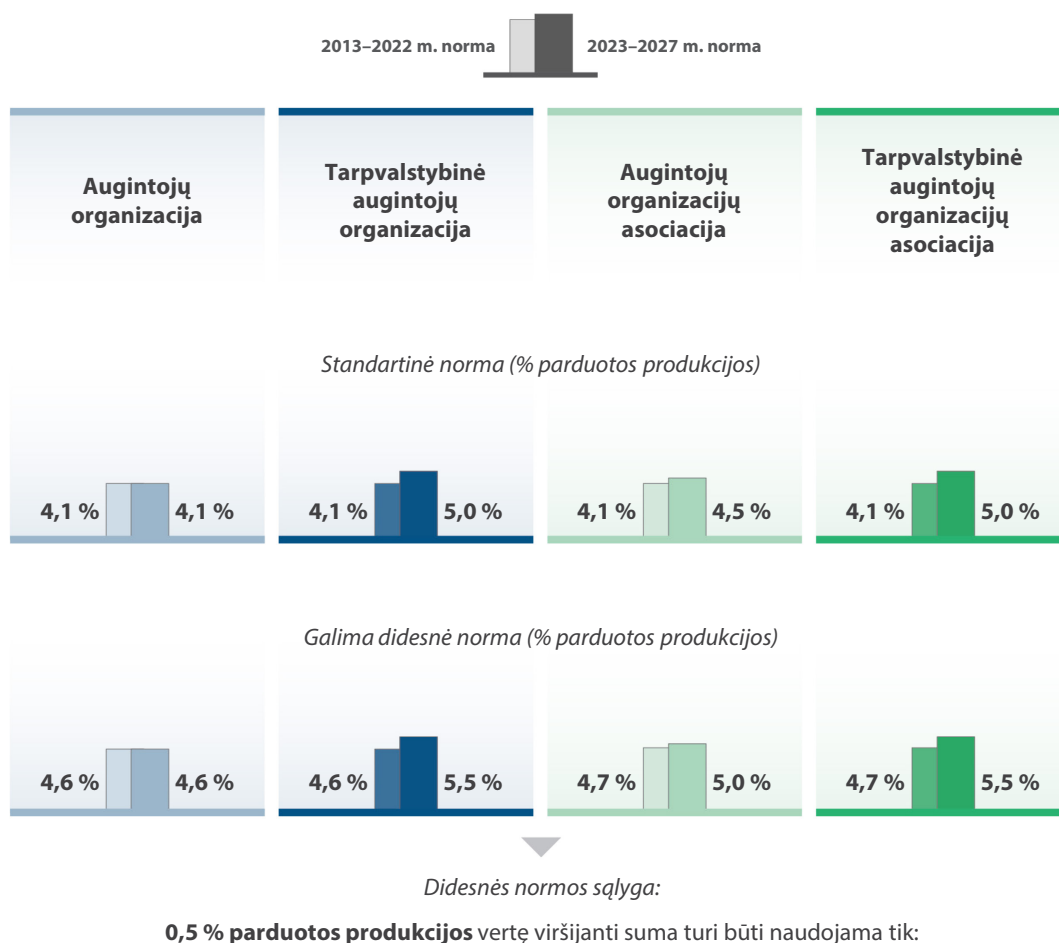
Komisija nepasiūlė veiksmų, kuriais būtų sprendžiama augintojų organizacijų patrauklumo problema

75 Komisija jau seniai nustatė bendras nepakankamo augintojų organizacijų patrauklumo priežastis. Jos yra:

- augintojų baimė prarasti verslo laisvę,
- pasitikėjimo kolektyvinėmis organizacijomis stoka (ypač tose valstybėse narėse, kuriose anksčiau galiojo privalomas kolektyvinis organizuotumas),
- informacijos apie augintojų organizacijų teikiamą naudą trūkumas bei politinės ir tinkamos techninės paramos iš nacionalinių valdžios institucijų stoka, taip pat
- susirūpinimas dėl augintojų organizacijos įsteigimo ir valdymo administracinių išlaidų.

76 Tačiau nė į vieną iš šių priežasčių nebuvo atsižvelgta atliekant teisinės sistemos pakeitimus: jie buvo minimalūs (*III priedas*), o valstybėms narėms pateiktos rekomendacijos tebėra bendro pobūdžio. Per naujausią 2021 m. atliktą BŽŪP peržiūrą buvo reorganizuoti ir šiek tiek išplėsti tikslai, kurių augintojų organizacijos turi siekti savo veiklos programose, ir peržiūrėtos asociacijoms ir tarptautinėms organizacijoms taikomos pagalbos viršutinės ribos (*12 diagrama*). Tačiau atliekant peržiūrą nebuvo numatytos nuostatos, skirtos spręsti nuolatinio daugelio augintojų organizacijų ekonominio silpnumo problemą (*8 diagrama*). 2025 m. gruodžio mėn. priimtas supaprastinimo paketas iš esmės nekeičia galiojančių teisės aktų.

12 diagrama | Didėjantis ES taisyklių sudėtingumas – pagalbos viršutinių ribų skaičiavimas

2013–2022 m.

- Krizių prevencijos ir valdymo priemonėms

2023–2027 m.

- Krizių prevencijos ir valdymo priemonėms
- Vaisių ir daržovių vartojimo skatinimui
- Veiksmams, susijusiems su moksliniais tyrimais, aplinka ir klimato kaitos švelninimu (viršijantiems privalomą minimumą)

Šaltinis: Audito Rūmai.

77 Naujausiame Komisijos teisėkūros pasiūlyme dėl ūkininkų padėties tiekimo grandinėje nustatomi nauji reikalavimai sutartiniais santykiams ir didesnis bendro finansavimo lygis jaunesiems bei naujiems ūkininkams augintojų organizacijose. Nors nuostatos, skirtos jaunesiems ir naujiems ūkininkams, yra teigiamos, manome, kad apskritai tokios priemonės vargu ar žymiai padidins narystės augintojų organizacijoje patrauklumą.

- 78** Pagrindiniai Komisijos tikslai, susiję su augintojų organizacijomis, tebėra stiprinti jų vaidmenį ir skatinti ūkininkus prie jų prisijungti. Nėra aiškiai nurodyta, kokių veiksmų reikia imtis šiems tikslams pasiekti, ar jie turėtų būti vienodi visose valstybėse narėse arba kaip būtų galima įvertinti jų sėkmę. Dabartiniai rodikliai (organizacijų rodiklis, narystė augintojų organizacijose) yra pernelyg bendro pobūdžio, kad jais remiantis būtų galima įvertinti ES paramos poveikį. Be to, pastebėjome, kad Komisija negali užtikrinti valstybių narių pateiktų duomenų patikimumo, o tai dar labiau riboja šių rodiklių naudingumą.

Pakeitus teisės aktus finansavimo taisyklės tapo dar sudėtingesnės

- 79** ES taisyklių sudėtingumas ir administracinė našta įgyvendinant veiklos programas dažnai nurodomi kaip priežastys, dėl kurių augintojų organizacijos nėra patrauklios. Mūsų atlikta 2021 m. reglamento analizė parodė, kad dėl kelių pakeitimų finansavimo tvarka tapo dar sudėtingesnė. Šie pakeitimai apima naujų, didesnių bendro finansavimo normų nustatymą tam tikroms priemonėms, susijusioms su išlaidų lygio apribojimais (**13 diagrama**).

13 diagrama | Bendro finansavimo normos tampa vis sudėtingesnės

✓ Įtraukti veiksmi

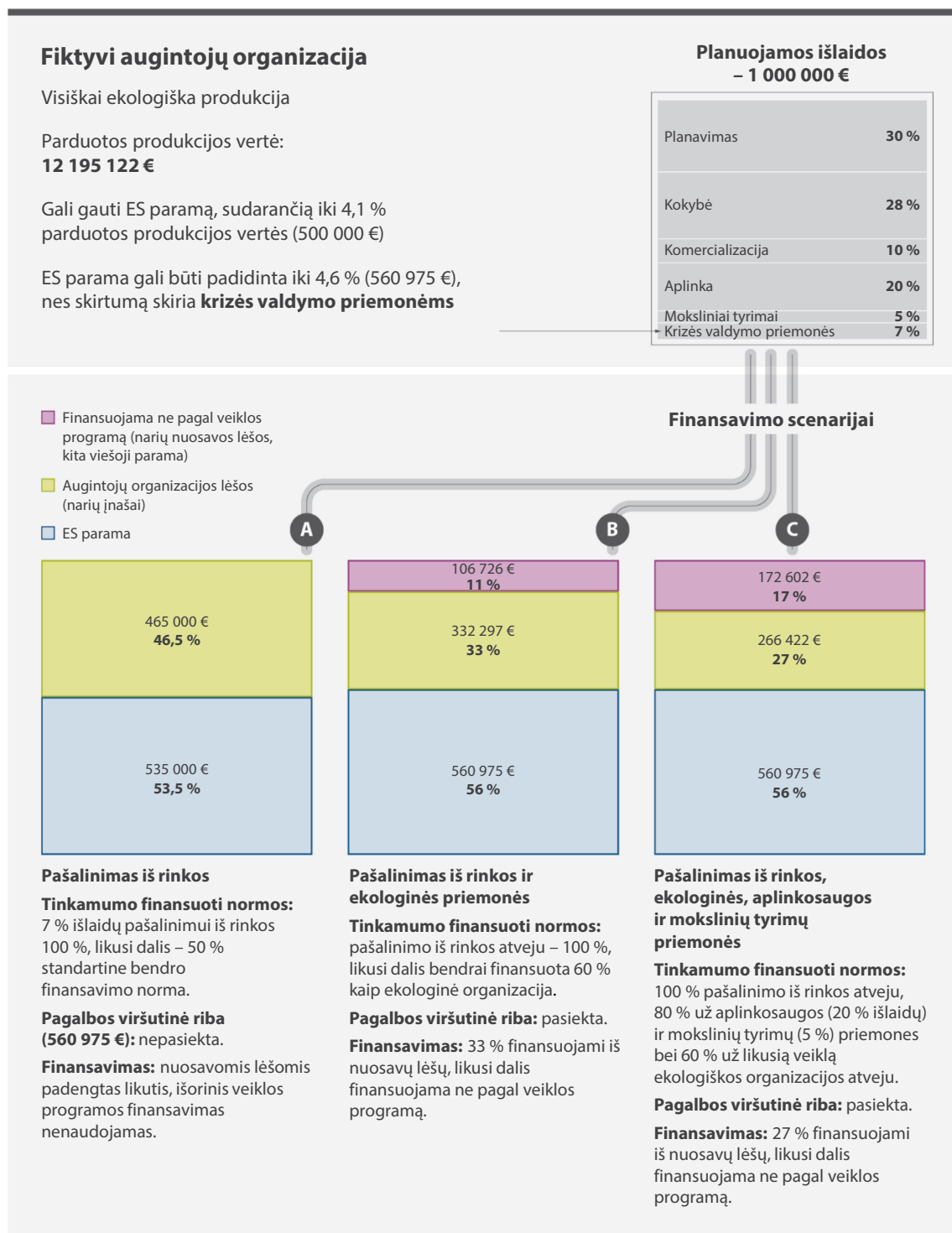
● Neįtraukti veiksmi

2013–2022		2023–2027
	100 % – veiksmi	
✓	Pašalinimas iš rinkos nemokamo paskirstymo tikslais	✓
●	Konsultuojamojo ugdymo paslaugos kitoms augintojų organizacijoms / kitiems augintojams	✓
	80 % augintojų organizacijos prašymu	
●	Aplinka, klimato kaitos švelninimas, jei $\geq 20\%$ išlaidų	✓
●	Moksliniai tyrimai, jei $\geq 5\%$ išlaidų	✓
	60 % – visa programa augintojų organizacijos prašymu	
✓	Tik ekologiškų produktų augintojų organizacijos / augintojų organizacijų asociacijos	✓
✓	Pirmoji veiklos programa po augintojų organizacijų susijungimo	✓
✓	Pirmoji augintojų organizacijų asociacijos veiklos programa	✓
✓	Augintojų organizacija iš valstybės narės, kurioje organizacijų rodiklis $< 20\%$	✓
✓	Augintojų organizacija vykdo veiklą viename iš atokiausių regionų	✓
●	Pirmoji augintojų organizacijos veiklos programa	✓
	60 % – veiksmi augintojų organizacijos prašymu	
✓	Igyvendinami tarpšakiniu pagrindu	✓
✓	Ekologinis ūkininkavimas	✓
✓	Augintojų organizacijų įgyvendinami tarpvalstybiniai veiksmi	●
●	Tarpvalstybinių augintojų organizacijų įgyvendinami tarpvalstybiniai veiksmi komercializacijos ir (arba) rinkodaros, aplinkos bei klimato kaitos švelninimo srityse	✓
●	Moksliniai tyrimai, aplinkos apsauga ir klimato kaitos švelninimas, vaisių ir daržovių vartojimo skatinimas, krizių prevencija ir valdymas	✓
	50 % – veiksmi	
✓	Standartinė norma	✓

Šaltinis: Audito Rūmai.

80 Rengti veiklos programas, kuriose būtų optimizuojami įvairūs bendro finansavimo normų ir viršutinių ribų apribojimai (*12 diagrama*), yra sudėtinga, ypač mažesnėms organizacijoms (*14 diagrama*). Mūsų apklaustos organizacijos teigė, kad naujojoje BŽŪP įvesta 80 % norma dėl ES paramos ribojimo yra sunkiai taikoma arba labiau laikoma finansine rizika nei galimybe. 80 % norma kasmet taikoma aplinkos apsaugos arba mokslinių tyrimų veiklai, kai planuojamos išlaidos per visą programos laikotarpį labai viršija nustatytą minimalų lygį. Tačiau jei organizacija visą programos laikotarpį taiko 80 % finansavimo normą, bet nepasiekia išlaidų ribų per visą laikotarpį (t. y. 20 % aplinkosaugos veiklai ir 5 % moksliniams tyrimams), ji turės grąžinti sumą, susijusią su papildoma 20 % bendro finansavimo norma (80 %–60 %) už visą programos laikotarpį. Tokia grąžintina suma galėtų turėti didelį finansinį poveikį.

14 diagrama | Pasiekus pagalbos viršutinę ribą, didesnės bendro finansavimo normos nebeužtikrina didesnės ES paramos

Šaltinis: Audito Rūmai.

Nauji apribojimai buvo įvesti neįvertinus esamos praktikos

- 81** 2021 m. BŽŪP reformoje nustatyta minimali lėšų dalis, kurią reikia skirti mokslinių tyrimų veiksmams, ir padidinta minimali lėšų dalis, skirtina aplinkosaugos veiksmams. Šie minimalūs reikalavimai buvo nustatyti neatsižvelgiant į jų galimą poveikį augintojų organizacijoms. Veiklos programose nurodyti tinkami finansuoti aplinkosaugos veiksmai yra tie, kurie viršija privalomus teisinius reikalavimus. 2013–2022 m. laikotarpiu augintojų organizacijos turėjo įgyvendinti aplinkosaugos priemones, turėdamos nedaug apribojimų: jos galėjo arba įgyvendinti dvi aplinkosaugos priemones, arba joms skirti 10 % savo programos išlaidų. ES mastu tuo laikotarpiu vidutiniškai 16 % veiklos programų buvo skirta aplinkosaugos priemonėms (vidutiniškai 273 milijonai eurų per metus).
- 82** 2021 m. taisyklių peržiūra turėjo dvejopą poveikį: viena vertus, buvo numatytos paskatos aplinkosaugos veiksmams įgyvendinti (nustatant galimai didesnę bendro finansavimo normą), kita vertus, buvo įvesti jų įgyvendinimo apribojimai, nustatant, kad veiksmų turi būti ne mažiau kaip trys, o jų vertė turi sudaryti ne mažiau kaip 15 % veiklos programos biudžeto. Šie apribojimai neatspindėjo skirtingų vietos sąlygų. Pavyzdžiui, aplinkosaugos priemonės, skirtas vandens suvartojimui mažinti, lengviau įgyvendinti uždarnosios grandinės šiltnamiuose nei atvirose laukuose, kur drėkinimo poreikiai priklauso nuo oro sąlygų ir kinta priklausomai nuo sėjomainos.
- 83** Komisija nustatė, kad 2013–2022 m. veiklos programose išlaidos mokslinių tyrimų veiksmams buvo beveik neskiriamos, ir todėl po diskusijų su nacionalinėmis institucijomis buvo nustatytas reikalavimas 2 % veiklos programos lėšų skirti mokslinių tyrimų veiksmams. Komisija nusprendė, kad nėra poreikio atlikti papildomą tyrimą, kuriame būtų vertinami faktiniai mokslinių tyrimų veiksmai augintojų organizacijose.

- 84** Mūsų Prancūzijoje ir Italijoje aplankytos organizacijos paaiškino, kad jau daugelį metų finansuoja mokslinių tyrimų veiklą ne pagal veiklos programas, o pasinaudodamos nacionalinėmis arba ES mokslinių tyrimų programomis, kuriose kartais numatyta didesnė bendro finansavimo dalis. Siekdamos įvykdyti 2 % įsipareigojimą, jos iš esmės pertvarkė savo mokslinių tyrimų veiklos finansavimo sistemą, o tai beveik nepaveikė jų bendrų išlaidų moksliniams tyrimams. Ispanijoje šis įpareigojimas paskatino mūsų aplankytas organizacijas plėtoti partnerystes su mokslinių tyrimų centrais, kartais pasitelkiant augintojų organizacijų asociacijas. Lenkijoje organizacijos nurodė manančios, kad joms bus sunku įvykdyti šį reikalavimą, nes jos nėra užmezgusios partnerystės su mokslinių tyrimų centrais.
- 85** Be to, 2 % veiklos programos biudžeto gali sudaryti nemažą sumą didelės organizacijos atveju, o mažesnės organizacijos atveju – labai nedidelę sumą. Mažai tikėtina, kad valstybėse narėse, kuriose nėra asociacijų ir kuriose veikia tik keletas organizacijų, pavyzdžiui, Lenkijoje, moksliniams tyrimams numatytų lėšų pakaktų esminiams mokslinių tyrimų veiksmams finansuoti. Atsižvelgiant į tai, kad kai kurios organizacijos tiesiog pertvarkys savo išlaidas, o ne jas didins, tokių privalomų išlaidų moksliniams tyrimams poveikis greičiausiai bus nedidelis.
- 86** Privalomų išlaidų reikalavimų, pavyzdžiui, aplinkosaugos ir mokslinių tyrimų veiksmams, nustatymas neatitinka logikos, kuria grindžiama ES parama augintojų organizacijoms. Tai apriboja augintojų organizacijų galimybes kurti strategiją, apsunkina jų veiklos programų rengimą ir dėl to į rezultatus orientuotą politiką įtraukiami reikalavimai, susiję su sąnaudomis (išlaidomis).
- 87** Komisijos pasiūlyme dėl 2028–2034 m. BŽŪP sprendžiami kai kurie pirmiau nurodyti klausimai. Jame siūloma panaikinti 2021 m. nustatytus minimalius išlaidų reikalavimus. Tačiau jame taip pat siūlomi nauji elementai, kurie gali lemti dar daugiau skirtumų tarp valstybių narių, kaip jos įgyvendina ES paramą augintojų organizacijoms. Pasiūlyme nustatomas privalomas 30 % minimalus nacionalinis įnašas – kurio anksčiau nebuvo – ir trys maksimalios bendro finansavimo normos: 75 % (vietoj dabartinės standartinės 50 %), 95 % (kartų kaitai, moksliniams tyrimams ir inovacijoms, rizikos valdymui, aplinkai ir klimatui) ir 100 % (derliaus nenuėmimo ir pašalinimo iš rinkos atvejais).

88 Siūlomos bendro finansavimo normos yra gerokai didesnės už dabartines, todėl narystė galėtų tapti patrauklesnė, nors pagalba vis tiek būtų ribojama. Tačiau tai yra valstybių narių nustatytos didžiausios normos, nenurodant, kokia galėtų būti mažiausia ES parama ir kaip ji būtų nustatyta. Dėl to gali susidaryti padėtis, kai tų pačių tikslų ir tų pačių veiksmų bendro finansavimo normos visoje ES labai skirtųsi, o tai dar labiau padidintų skirtumus tarp augintojų organizacijų, priklausomai nuo valstybės narės, kurioje jos yra. Rizika, kad ūkininkams bus sudaromos nevienodos sąlygos, jau pabrėžta mūsų [nuomonėje](#) dėl Komisijos pasiūlymo.

Šią ataskaitą priėmė I kolegija, vadovaujama Audito Rūmų narės Joëlle Elvinger, 2026 m. liepos 1 d. Liuksemburge įvykusiame posėdyje.

Audito Rūmų vardu

Tony Murphy
Pirmininkas

Priedai

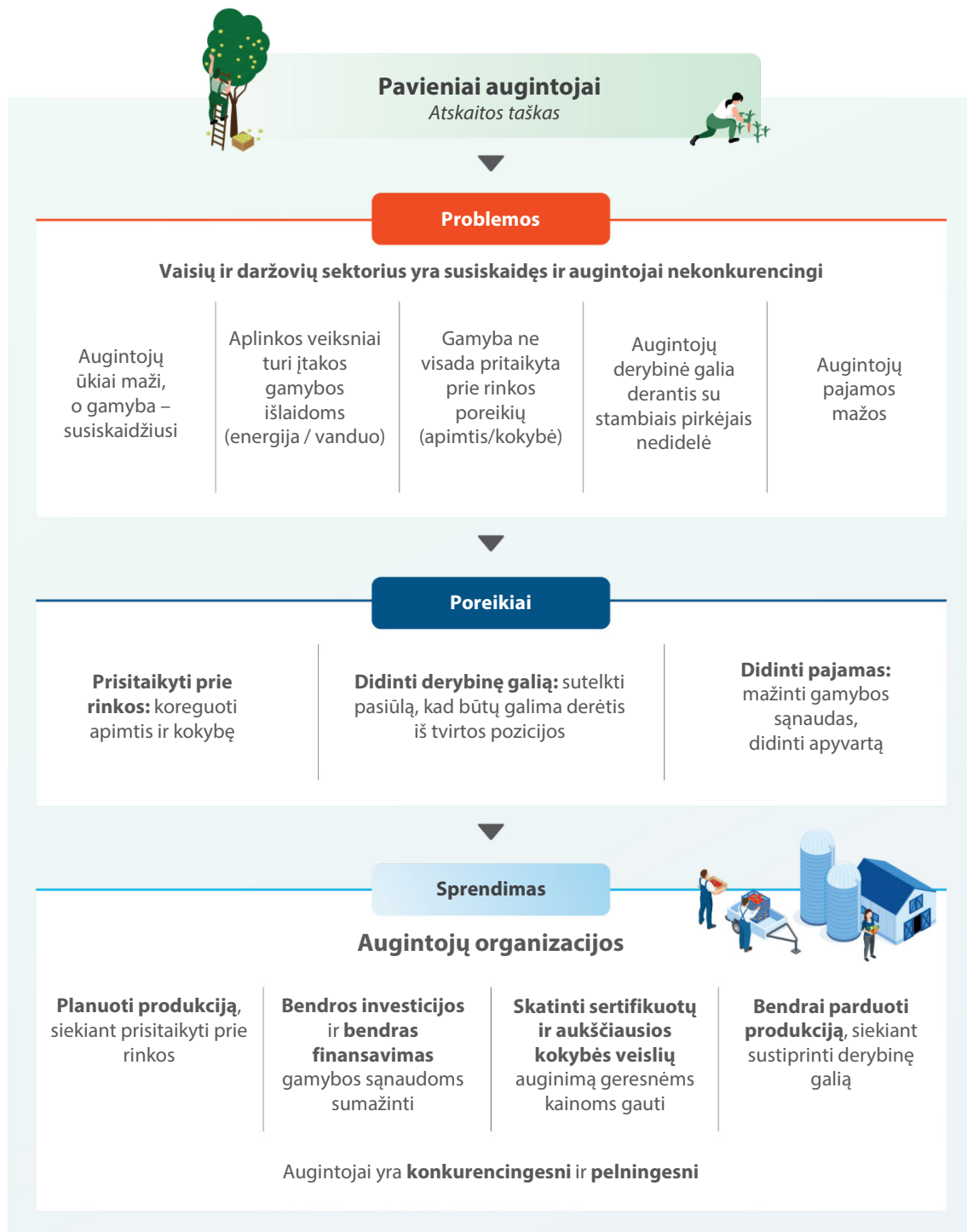
I priedas. Apie auditą

Susiskaidęs sektorius, kurį siekiama konsoliduoti teikiant ES paramą

- 01** ES vaisių ir daržovių auginimas yra mažo masto ir fragmentuota veikla – vidutinis ūkio dydis siekia vos 2,4 ha¹, o ūkių yra apie 2 milijonus. Jie auginami įvairiais būdais (soduose, šiltnamiuose ir atvirame lauke), kurių kiekvienam tenka savi iššūkiai. Švieži produktai yra sezoniniai ir greitai gendantys, o tai dar labiau išryškina derybų dėl prekybos sąlygų nelygybę ir augintojams sukuria struktūriškai nepalankią padėtį. Augintojai ėmė burtis į grupes, siekdami atsverti vis labiau koncentruotą mažmeninės prekybos sektorių. 1996 m. ES įdiegė paramos sistemą, skirtą skatinti augintojų bendradarbiavimą ir bendrą produkcijos tiekimą. Pripažintoms augintojų organizacijoms buvo teikiama finansinė parama, siekiant sustiprinti jų padėtį rinkoje ([1 diagrama](#)).

¹ Eurostatas, [Farms and hectares by crops, utilised agricultural area, economic size of the farm and NUTS 2 region](#), [ef_lus_allcrops].

1 diagrama | ES paramos augintojų organizacijoms politikos logika

Šaltinis: Audito Rūmai.

- 02** Pagal ES teisę valstybės narės suteikia pripažinimą organizacijoms, kurios atitinka tokius kriterijus, kaip minimalus narių skaičius, demokratinis vidaus sprendimų priėmimo procesas ir minimali parduodamos produkcijos vertė (rinkoje parduodamos bendros produkcijos vertė). Šis pripažinimas leidžia augintojų organizacijoms gauti ES lėšas pagal daugiamečių veiklos programas, kurių tikslas – didinti konkurencingumą ir narių pajamas nustatant aukštesnes ir stabilesnes kainas. ES finansinė parama apskaičiuojama kaip organizacijos parduotos produkcijos vertės procentinė dalis, todėl ji yra į rezultatus orientuota subsidija – viena iš nedaugelio veiklos rezultatais grindžiamos ES pagalbos rūšių.
- 03** Parama teikiama bendro finansavimo pagrindu, įgyvendinant veiklos programas, finansuojamas augintojų įnašais ir ES lėšomis. Tai užtikrina, kad augintojų organizacijos ir jų nariai ir toliau patys priimtų sprendimus dėl investicijų, o daugiamečių programa skatina strateginį su vidutinės trukmės ir ilgalaikiais tikslais suderintą planavimą.
- 04** Veiklos programas teikiančios augintojų organizacijos apibrėžiamos kaip aktyvios. Ne visos pripažintos organizacijos įgyvendina šias programas, o kai kurios išlaiko pripažinimą tam, kad galėtų dalyvauti kitose ES politikos srityse, arba dėl komercinių privalumų. Tarp valstybių narių esama didelių skirtumų, susijusių su augintojų organizacijų skaičiumi ir dydžiu, taip pat su jų gaunamos ES paramos suma (**1 lentelė**). Maždaug 75 % ES finansavimo tenka trimis valstybėms narėms – Ispanijai, Italijai ir Prancūzijai – jose yra daugiausia augintojų organizacijų.

1 lentelė | Augintojų organizacijos. Pagrindinė informacija (2022 m.)

Valstybė narė	Augintojų organizacijų skaičius	Augintojų organizacijų parduotos produkcijos vertė (eurais)	Vidutinė vienos organizacijos parduotos produkcijos vertė (eurais)	Aktyvių augintojų organizacijų dalis	Vidutinė ES parama vienai aktyviai organizacijai (eurais)
Ispanija	513	9 373 470 196	18 271 872	99 %	568 910
Italija	299	8 980 714 756	30 035 835	96 %	880 560
Prancūzija	195	4 129 884 731	21 178 896	88 %	743 204
Lenkija	163	595 377 983	3 652 626	9 %	291 545
Graikija	123	356 866 806	2 901 356	74 %	110 931
Portugalija	54	551 469 706	10 212 402	74 %	321 392
Vengrija	51	216 180 926	4 238 842	63 %	136 972
Vokietija	17	Duomenų nėra	Duomenų nėra	47 %	6 320 110
Rumunija	23	151 463 125	6 585 353	26 %	216 028
Čekija	18	188 329 412	10 462 745	100 %	297 127
Belgija	14	1 449 629 612	103 544 972	93 %	4 391 343
Bulgarija	15	10 229 992	681 999	13 %	48 719
Nyderlandai	9	2 693 516 334	299 279 593	78 %	4 056 161
Austrija	8	241 110 733	30 138 842	100 %	772 080
Kroatija	4	7 708 024	1 927 006	50 %	31 246
Kipras	6	23 367 062	3 894 510	83 %	60 135
Slovakija	6	86 500 775	14 416 796	100 %	495 133
Airija	5	168 586 476	33 717 295	100 %	1 514 520
Latvija	5	26 585 481	5 317 096	100 %	156 978
Švedija	3	133 067 481	44 355 827	Duomenų nėra	Duomenų nėra
Suomija	4	110 457 237	27 614 309	75 %	1 242 736
Danija	2	235 121 112	117 560 556	100 %	3 599 560
Lietuva	2	24 681 225	12 340 613	100 %	479 037
Slovėnija	1	993 662	993 662	Duomenų nėra	Duomenų nėra
Estija	0	–	–	0 %	–
Liuksemburgas	0	–	–	0 %	–
Malta	0	–	–	0 %	–
Iš viso	1 540	29 755 312 847	19 321 632	41 %	710 114

Šaltinis: Audito Rūmai, remiantis Komisijos duomenimis.

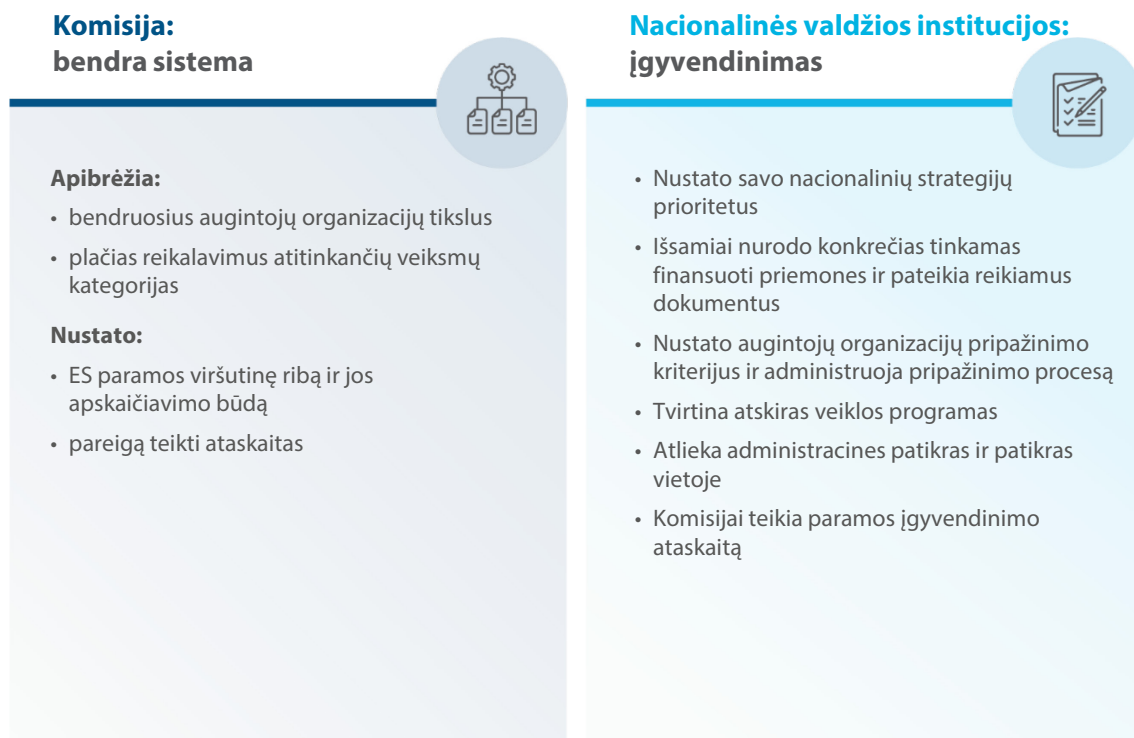
ES politikos sistema

- 05** Pirmasis ES **reglamentas**, kuriuo nustatoma paramos augintojų organizacijoms sistema, buvo priimtas 1996 m. Praėjus trisdešimčiai metų, šios politikos logika – telkti pasiūlą siekiant atsverti didėjančią paklausos koncentraciją – iš esmės nepasikeitė. Pagrindiniai veiklos programų tikslai išliko nuoseklūs: geriau planuoti gamybą, didinti jos vertę, siekiant tenkinti rinkos poreikius kokybės ir kiekio požiūriu bei užtikrinti aplinkosauginiu požiūriu tvarią gamybą. Pagrindinė augintojų organizacijos veikla tebėra jos narių produkcijos pardavimo užtikrinimas.
- 06** Vėlesniais teisės aktais buvo atnaujinta teisinė sistema; juose palikta pirminė šio sektoriaus problemų analizė ir politikos tikslai, tačiau buvo patikslintos įgyvendinimo priemonės. **III priede** apibendrinami pagrindiniai teisinės sistemos pakeitimai.

Funkcijos ir atsakomybės sritys

- 07** Komisija (Žemės ūkio ir kaimo plėtros generalinis direktoratas) nustato bendrąsias gaires augintojų organizacijoms, o valstybės narės nustato kriterijus ir prioritetus, kurie atitinka politikos tikslus ir jų nacionalines strategijas. **2 diagramoje** išsamiai aprašyti Komisijos ir valstybių narių vaidmenys.

2 diagrama | Komisija ir nacionalinės institucijos. Funkcijos ir atsakomybės sritys

Šaltinis: Audito Rūmai.

Audito apimtis ir metodas

08 Šio audito tikslas – įvertinti, ar ES parama vaisių ir daržovių augintojų organizacijoms padėjo padidinti jų narių konkurencingumą ir augintojų organizacijų patrauklumą. Visų pirma tikrinome, ar:

- pagerėjo augintojų organizacijų narių pelningumas;
- sustiprėjo augintojų organizacijų narių derybinė galia;
- ES parama padėjo pasiekti tvarų organizacijų rodiklio augimą;
- valstybių narių politiniai sprendimai turėjo įtakos narystės augintojų organizacijose patrauklumui; ir
- Komisijos politikos valdymas padėjo spręsti pagrindines sektoriaus problemas.

- 09** Šis auditas prisidės prie šiuo metu vykstančių diskusijų dėl ūkininkų padėties vertės grandinėje ir jų pajamų lygio. Jis taip pat prisidės prie būsimų derybų dėl 2028–2034 m. daugiametės finansinės programos.
- 10** Auditas apima augintojų organizacijų veiklą 2015–2024 m., Žemės ūkio ir kaimo plėtros generalinio direktorato vaidmenį įgyvendinant šią politiką, taip pat jame išsamiai nagrinėjama padėtis keturiose valstybėse narėse: Ispanijoje, Prancūzijoje, Italijoje ir Lenkijoje. Šias valstybes nares pasirinkome taikydami svertinius kriterijus: reikšmingumas (bendros ES išlaidos – 30 %), reprezentatyvumas (pripažintų augintojų organizacijų skaičius – 40 %; vaisių ir daržovių augintojų organizacijų dalis visose tos valstybės narės augintojų organizacijose – 20 %) ir vaisių ir daržovių sektoriaus sutelkimas (vidutinė augintojų organizacijos parama – 10 %). **3 diagramoje** parodyta, kaip rinkome įrodymus. **II priede** pateikiama išsamesnė informacija apie mūsų imties augintojų organizacijas. Kai tik buvo galima ir tai buvo aktualu, siekiant pateikti išsamesnę šio sektoriaus tendencijų apžvalgą, buvo naudojami duomenys nuo 2010 m.

3 diagrama | Atliktas audito darbas

Peržiūrėjome

- Su augintojų organizacijomis susijusius ES teisės aktus nuo 1996 m.
- Valstybių narių parengtas vertinimo ataskaitas už 2013–2018 m. programavimo laikotarpį

Analizavome

- 2015–2024 m. 57 augintojų organizacijų ir 5 augintojų organizacijų asociacijų pateiktas veiklos programas
 - Komisijos turimus duomenis apie augintojų organizacijas
 - Eurostato turimus duomenis apie vaisių ir daržovių sektorių

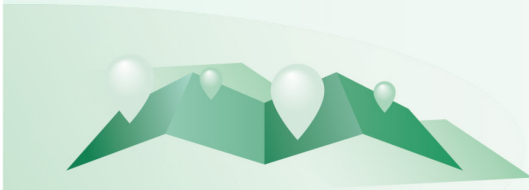
Apklausėme

- Ispanijos, Prancūzijos, Italijos ir Lenkijos ministerijų ir mokėjimo agentūrų atstovus
- 19 augintojų organizacijų / augintojų organizacijų asociacijų vadovybę ir augintojus
- Komisijos Žemės ūkio ir kaimo plėtros GD

Mūsų audito aprėptis

- **Nuodugniai:** Ispanija, Prancūzija, Italija, Lenkija
- **Nagrinėjant vertinimo ataskaitas:** Belgija, Čekija, Vokietija, Nyderlandai

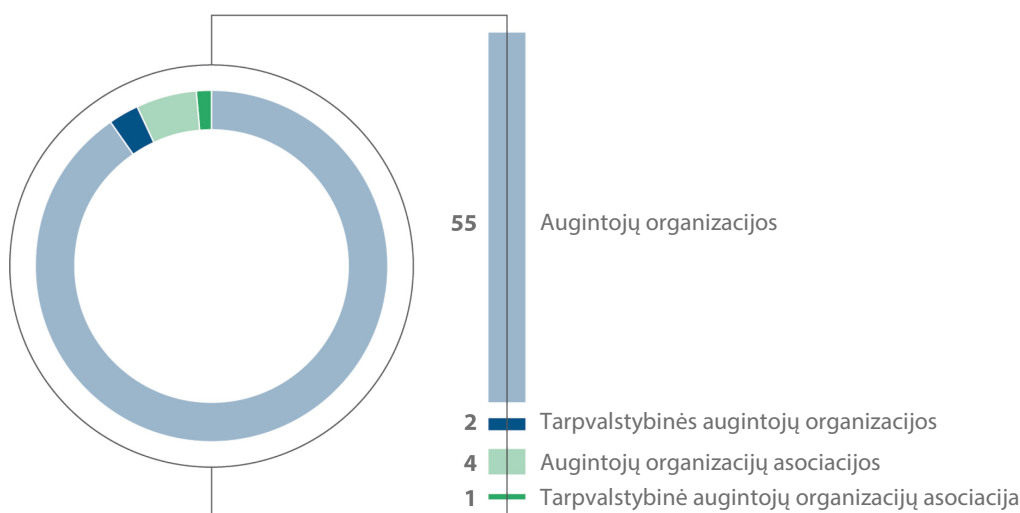
Šaltinis: Audito Rūmai.

11 Mūsų audito metodika atitinka Tarptautinės aukščiausiųjų audito institucijų organizacijos (INTOSAI) paskelbtus tarptautinius audito standartus.

II priedas. Į audito imtį įtrauktos augintojų organizacijos

- 01** Mūsų auditas apėmė 57 augintojų organizacijas ir 5 augintojų organizacijų asociacijas keturiose valstybėse narėse. Imtis buvo sudaryta ne tam, kad būtų statistiškai reprezentatyvi, o tam, kad apimtų įvairių tipų augintojų organizacijas pagal teisinį statusą (asociacijas, tarptautines organizacijas), gamybos mastą ir narystę.
- 02** Iš 62 įtrauktų organizacijų 40 buvo pasirinktos konkrečiai auditui atlikti: 11 Lenkijoje (visos šalies aktyvios organizacijos), 10 Ispanijoje ir Italijoje bei 9 Prancūzijoje. Likusios 22 organizacijos buvo tikrintos per ankstesnius 2015–2024 m. atliktus auditus, o šių auditų metu surinktus dokumentinius įrodymus panaudojome dokumentinei peržiūrai atlikti. Iš viso peržiūrėjome 100 skirtingais finansavimo laikotarpiais įgyvendintų veiklos programų.
- 03** Dauguma į mūsų imtį įtrauktų organizacijų buvo paprastos augintojų organizacijos. ES yra nedaug augintojų organizacijų asociacijų, todėl jos sudaro tik nedidelę mūsų imtyje esančių organizacijų dalį (**1 diagrama**). Penkios į mūsų imtį įtrauktos asociacijos buvo Prancūzijoje ir Italijoje.

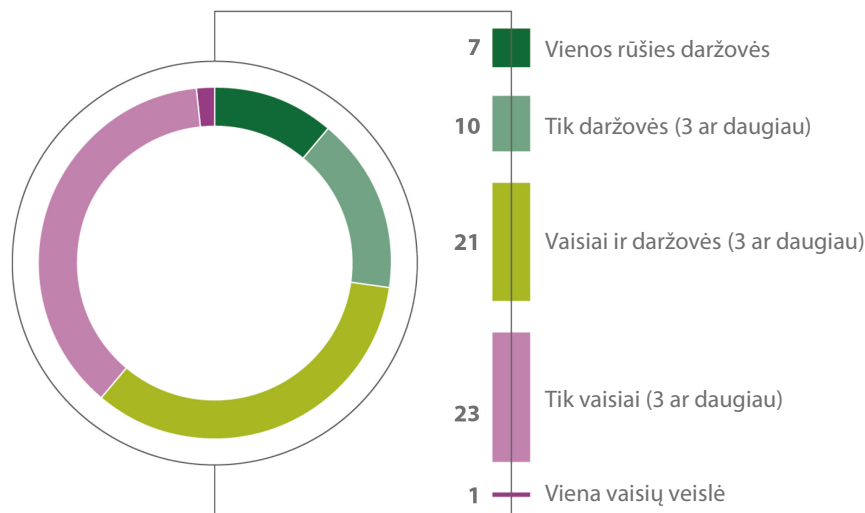
1 diagrama | Atlikdami auditą, išnagrinėjome visų rūšių augintojų organizacijas

Šaltinis: Audito Rūmai.

- 04** Į mūsų imtį įtrauktos organizacijos augino labai įvairią produkciją. Kai kurios augino tik vienos rūšies produktus (pavyzdžiui, tik pomidorus arba tik obuolius), tačiau dauguma jų augino daugiau nei trijų skirtingų rūšių produktus (**2 diagrama**).

2 diagrama | Dauguma organizacijų augino daugiau nei trijų rūšių produktus

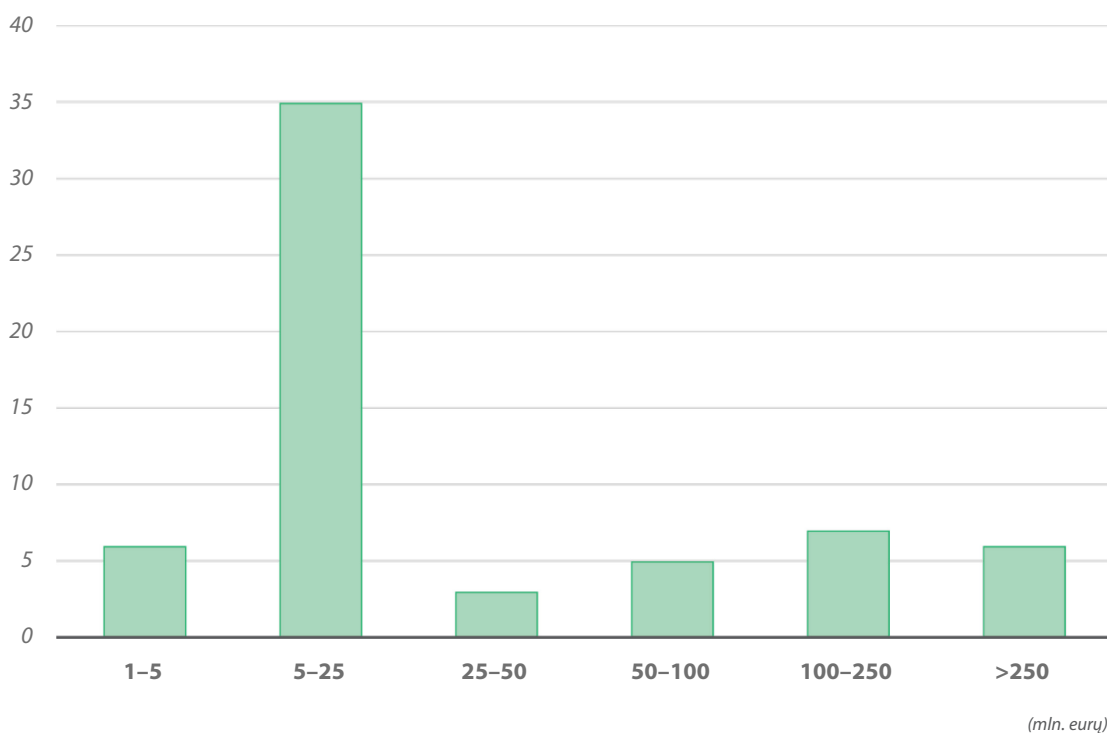

Šaltinis: Audito Rūmai.

- 05** Specialiai šiam auditui atrinkome 40 įvairaus dydžio organizacijų. Kitos 22 organizacijos buvo atrinktos pagal audituose, kuriuose jos buvo tikrintos, taikytą metodiką. Iš visos imties didžiausių organizacijų parduodamos produkcijos vertė viršijo 250 milijonus eurų, o mažiausių – svyravo nuo 1 milijono iki 5 milijonų eurų. Dauguma ES augintojų organizacijų yra mažos (**56** dalis), tai atsispindi ir mūsų imtyje (**3 diagrama**).

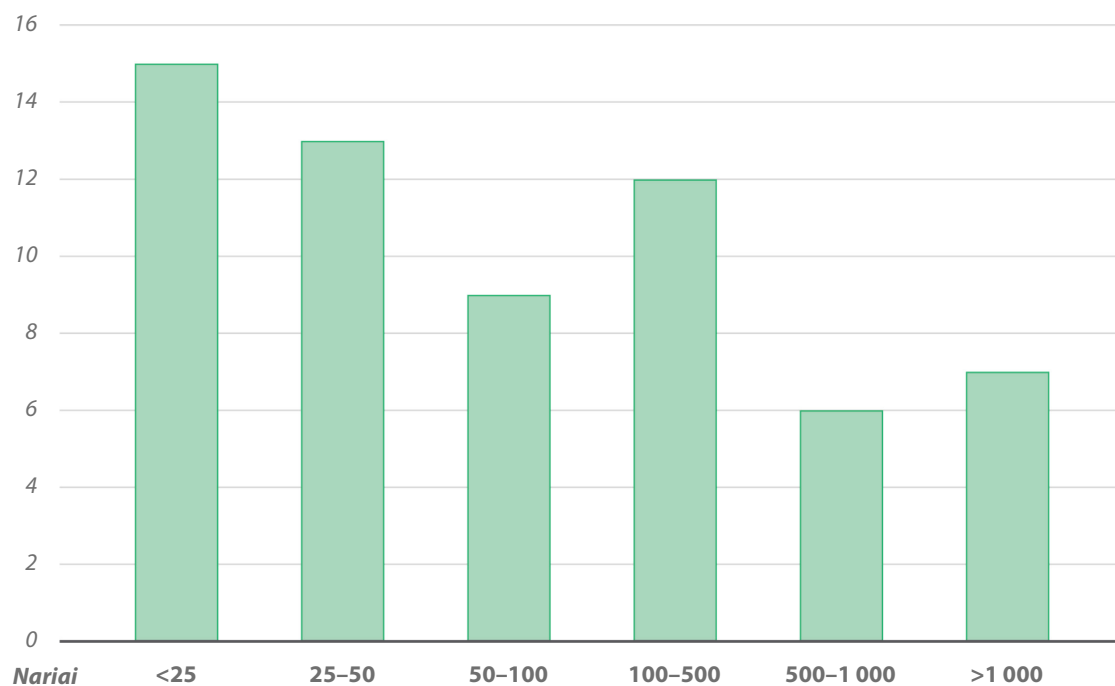
3 diagrama | Daugumos mūsų imtyje esančių organizacijų produkcijos vertė rinkoje buvo mažesnė nei 25 mln. eurų

Organizacijų skaičius

Šaltinis: Audito Rūmai.

- 06** Atliekant šį auditą augintojų organizacijų atrankai netaikėme narystės kriterijaus, šis kriterijus nebuvo taikomas ir atrenkant organizacijas kitų audito darbų metu. Nepaisant to, 62 organizacijų imtyje yra labai įvairių narystės požiūriu organizacijų (**4 diagrama**). Kai kurios didžiausios organizacijos yra augintojų organizacijų asociacijos – jų narių skaičius atitinka visų asociacijai priklausančių organizacijų narių skaičių. Dauguma į mūsų imtį įtrauktų organizacijų yra mažos, tačiau tai atitinka bendrą pasiskirstymą ES (**56 dalis**).

4 diagrama | Pusė į mūsų imtį įtrauktų organizacijų turi mažiau nei 50 narių*Organizacijų skaičius**Šaltinis:* Audito Rūmai.

III priedas. Teisinės sistemos pokyčiai

Nuo 1996 m. nagrinėjamos problemos ir politikos tikslai iš esmės nepasikeitė.

1 lentelė | Vaisių ir daržovių sektoriui kylantys iššūkiai tebėra aktualūs

	1996–2006	2007–2012	2013–2022	2023–2027
Taikomas reglamentas	2200/1996	1182/2007	891/2017	
Problema	Vis didesnis paklausos sutelkimas			
Sprendimas	Augintojų organizacijos yra pagrindiniai bendros rinkos organizavimo elementai	Igyvendinant vaisių ir daržovių sektoriui taikomą tvarką pagrindinį vaidmenį vaidina augintojų organizacijos	Turėtų būti skatinamos augintojų organizacijos ir jų asociacijos	
Priemonės	Pasiūlos grupavimas dabar labiau nei bet kada yra ekonominė būtinybė	Pasiūlos grupavimas ir toliau yra ekonominė būtinybė.		
Tikslas	Stiprinti augintojų padėtį rinkoje	Stiprinti augintojų padėtį rinkoje	Stiprinti vaisių ir daržovių augintojų derybinę galią Skatinti teisingesnį pridėtinės vertės paskirstymą visoje tiekimo grandinėje	

2 lentelė | Augintojų organizacijų pagrindinė veikla ir pagrindinės operacijos lieka nepakitusios

	1996–2006	2007–2012	2013–2022 ir 2023–2027
<i>Taikomas reglamentas</i>	1432/2003	543/2011	1308/2013–891/2017
Pagrindinė augintojų organizacijos veikla	Jos narių produktų rinkodara	Pasiūlos telkimas ir rinkodara	Pasiūlos telkimas ir jos narių produktų pateikimas rinkai
Augintojų organizacijos turėtų turėti jų esminiam veikimui užtikrinti reikalingus darbuotojus, infrastruktūrą ir įrangą	Žinios apie jų narių produkciją Narių produkcijos rūšiavimas, laikymas ir pakavimas Prekybos ir biudžeto valdymas Centralizuota buhalterija ir sąskaitų faktūrų išrašymo sistema	Žinios apie jų narių produkciją Narių produkcijos surinkimas , rūšiavimas, saugojimas ir pakavimas Prekybos ir biudžeto valdymas Centralizuota buhalterija ir sąskaitų faktūrų išrašymo sistema	Žinios apie jų narių produkciją Narių produkcijos surinkimas, rūšiavimas, saugojimas ir pakavimas Narių produkcijos rinkodara Prekybos ir biudžeto valdymas Centralizuota buhalterija ir sąskaitų faktūrų išrašymo sistema

3 lentelė | Veiklos programos tikslai išliko nepakitę jau 30 metų

1996–2006	2007–2012	2013–2022	2023–2027
2200/1996 (15 straipsnis)	1182/2007 (9 straipsnis)	1308/2013 (33 straipsnis)	2115/2021 (50 straipsnis)
a) turi keletą iš 11 straipsnyje nurodytų ir kitų tikslų, būtent apimančių: produkcijos kokybės gerinimą, produktų komercinės vertės kėlimą, vartotojų reikmes atitinkančių produktų rėmimą, ekologinių produktų linijų kūrimą, integruotos gamybos ir kitų aplinką tausojančių gamybos būdų skatinimą ir pašalinimų mažinimą b) apima veiklą, plėtojančią aplinkos apsaugos atžvilgiu patikimų būdų panaudojimą nariams pasirenkant auginimo technologijas ir tvarkant atliekas [...]	a) gamybos planavimas b) produktų kokybės gerinimas c) produktų komercinės vertės didinimas d) šviežių arba perdirbtų produktų pardavimo skatinimas e) aplinkos apsaugos priemonės ir aplinką tausojantys gamybos būdai, įskaitant ekologinį ūkininkavimą f) krizių prevencija ir valdymas	a) planuoti gamybą, įskaitant gamybos ir vartojimo prognozavimą ir stebėseną; b) gerinti šviežių arba perdirbtų produktų kokybę c) didinti produktų komercinę vertę d) skatinti šviežių arba perdirbtų produktų pardavimą e) taikyti aplinkos, ypač vandens, apsaugos priemones ir aplinkai nekenksmingus gamybos būdus, įskaitant ekologinį ūkininkavimą; f) užkirsti kelią krizėms ir jas valdyti	a) planuoti ir organizuoti gamybą, pritaikyti gamybą prie paklausos (...) b) koncentruoti produktų pasiūlą ir pateikimą rinkai (...) c) padidinti konkurencingumą vidutinės trukmės ir ilguoju laikotarpiu (...) d) vykdyti mokslinius tyrimus, susijusius su tvarios gamybos metodais, ir plėtoti tuos metodus (...) e) skatinti, plėtoti ir įgyvendinti: i) aplinką tausojančius gamybos metodus ir būdus ii) kenkėjams ir ligoms atsparios gamybos praktiką iii) gyvūnų sveikatos ir gerovės standartus (...) iv) atliekų kiekio mažinimą ir aplinkai nekenksmingą šalutinių produktų naudojimą bei tvarkymą (...) v) biologinės įvairovės apsaugą bei gerinimą ir tausų gamtos išteklių naudojimą (...) f) padėti švelninti klimato kaitą ir prisitaikyti prie jos (...) g) didinti produktų komercinę vertę ir gerinti jų prekinę kokybę (...) h) užtikrinti produktų populiarinimą ir rinkodarą (...) i) didinti suvartojamų šviežių ar perdirbtų vaisių ir daržovių sektoriaus produktų kiekį (...) j) vykdyti krizių prevenciją ir rizikos valdymą (...) k) gerinti įdarbinimo sąlygas ir užtikrinti, kad būtų laikomasi darbdavio pareigų (...)

4 lentelė | Valstybės narės gali lanksčiai taikyti pripažinimo kriterijus

	1996–2006	2007–2012	2013–2022 ir 2023–2027	
<i>Taikomas reglamentas</i>	1432/2003 ir 2200/1996	1182/2007	1308/2013	891/2017
Mažiausias narių skaičius	5 nariai	Valstybių narių atsakomybė		
Minimali parduodamos produkcijos vertė	100 000 €			
Augintojai visą savo produkciją turėtų parduoti per augintojų organizaciją	Taikoma nukrypti leidžianti nuostata, ne daugiau kaip 25 %	Dėl nukrypti leidžiančios nuostatos sprendžia valstybės narės , bet <u>ne mažiau kaip 10 %</u>		Dėl nukrypti leidžiančios nuostatos sprendžia valstybės narės, tačiau <u>ne daugiau kaip 25 % (40 %, jei ekologiška)</u>

Sudėtingesnis pagalbos ir jos viršutinės ribos apskaičiavimas

5 lentelė | Sudėtingesnės ES pagalbos viršutinės ribos nustatymo taisyklės

1996–2006	2007–2012	2013–2022 ir 2023–2027	
2200/1996 (15 straipsnis)	1182/2007	1308/2013 (34 straipsnis)	2115/2021 (52 straipsnis)
4 % parduotos produkcijos vertės (PPV) 4,5 % nuo 1999 m.	4,1 % PPV Augintojų organizacija: 4,6 %, su sąlyga, kad suma, viršijanti 4,1 %, skiriama tik krizės prevencijos ir valdymo priemonėms	4,1 % PPV Augintojų organizacija: 4,6 %, su sąlyga, kad suma, viršijanti 4,1 %, skiriama tik krizės prevencijos ir valdymo priemonėms Augintojų organizacijų asociacijos: 4,7 % , su sąlyga, kad 4,1 % viršijanti suma naudojama tik krizių prevencijos ir valdymo priemonėms	Augintojų organizacija: 4,1 % PPV Augintojų organizacijų asociacija: 4,5 % PPV Tarpvalstybinė augintojų organizacija arba augintojų organizacijų asociacija: 5 % + 0,5 %, su sąlyga, kad atitinkamą procentinę dalį viršijanti suma naudojama vienai ar kelioms intervencinėms priemonėms, susijusioms su moksliniais tyrimais, aplinka, klimatu, reklama, didesniu vaisių ir daržovių vartojimu ir krize.

6 lentelė | Sudėtingesnės taisyklės dėl bendro finansavimo normų

1996–2006	2007–2012	2013–2022 ir 2023–2027	
2200/1996 (15 straipsnis)	1182/2007 (10 straipsnis)	1308/2013 (34 straipsnis)	2115/2021 (52 straipsnis)
Bazinė norma: 50 % išlaidų			
60 % išlaidų, jeigu: pateikė augintojų organizacija iš valstybės narės, kurioje organizacijų rodiklis yra mažesnis nei 15 %	60 % išlaidų, jeigu: - augintojų organizacija įgyvendina tarpvalstybinius veiksmus - veiksmai vykdomi bendradarbiaujant tarpšakiniu pagrindu - vystoma ekologinė gamyba valstybės narės, kurios į ES įstojo po 2004 m. - tai yra pirmoji veiklos programa po susijungimo - tai yra pirmoji augintojų organizacijų asociacijos veiklos programa - pateikė augintojų organizacija iš valstybės narės, kurioje organizacijų rodiklis yra mažesnis nei 20 % - atokiausias regionas apima veiksmus, skirtus vaikų skatinimui vartoti vaisius ir daržoves	60 % išlaidų, jeigu: - augintojų organizacija įgyvendina tarpvalstybinius veiksmus - veiksmai vykdomi bendradarbiaujant tarpšakiniu pagrindu - vystoma ekologinė gamyba - tai yra pirmoji veiklos programa po susijungimo - tai yra pirmoji augintojų organizacijų asociacijos veiklos programa - pateikė augintojų organizacija iš valstybės narės, kurioje organizacijų rodiklis yra mažesnis nei 20 % - atokiausias regionas	60 % išlaidų - augintojų organizacijos įgyvendina tarpvalstybinius veiksmus, susijusius su komercializavimu ir rinkodara, aplinkos apsauga bei klimato švelninimu - veiksmai vykdomi bendradarbiaujant tarpšakiniu pagrindu - vystoma ekologinė gamyba - tai yra pirmoji veiklos programa po susijungimo - tai yra pirmoji augintojų organizacijos arba augintojų organizacijos asociacijos veiklos programa - pateikė augintojų organizacija iš valstybės narės, kurioje organizacijų rodiklis yra mažesnis nei 20 % - atokiausias regionas - taikomos intervencinės priemonės, susijusios su moksliniais tyrimais, aplinkos apsauga, klimatu, padidėjusiu vaisių ir daržovių vartojimu, krize
Netaikoma			80 % išlaidų, jeigu: - daugiau kaip 5 % išlaidų yra susijusios su moksliniais tyrimais - daugiau nei 20 % išlaidų skiriama aplinkos ir klimato sričiai
Netaikoma	100 % išlaidų, susijusių su pašalinimais iš rinkos (nemokamam paskirstymui)		100 % išlaidų, susijusių su: - pašalinimais iš rinkos (nemokamam paskirstymui) - konsultuojamojo ugdymo paslaugų teikimo kitoms augintojų organizacijoms veiksmais

7 lentelė | Aukštesni aplinkosaugos veiksmų ir mokslinių tyrimų reikalavimai

	1996–2006	2007–2012	2013–2022 ir 2023–2027	
Taikomas reglamentas	2200/1996 (15 straipsnis)	1182/2007 (9 straipsnis)	1308/2013 (33 straipsnis)	2115/2021 (50 straipsnis)
Aplinka	Veiklos programos turi apimti veiklą, plėtojančią aplinkos apsaugos atžvilgiu patikimų būdų panaudojimą (be kiekio įvertinimo)	veiklos programos apima vieną ar daugiau aplinkosaugos veiksmų arba ne mažiau nei 10 % išlaidų pagal veiklos programas tenka aplinkosaugos veiksmams		apima tris ar daugiau veiksmų, susijusių su aplinka ir klimato kaita ir ne mažiau kaip 15 % išlaidų skiriama intervencinėms priemonėms, susijusioms su tais tikslais
Moksliniai tyrimai	Netaikoma			ne mažiau kaip 2 % išlaidų skiriama su moksliniais tyrimais susijusioms intervencinėms priemonėms

Santrumpos

Santrumpa	Apibrėžtis (paaiškinimas)
AO	Augintojų organizacija
AOA	Augintojų organizacijų asociacijos
BŽŪP	Bendroji žemės ūkio politika
PPV	Parduotos produkcijos vertė

Žodynėlis

Terminas	Apibrėžtis (paaiškinimas)
Atvirkštinis aukcionas	Pasiūlymų sistema, kurioje augintojai nustato pradinę prašomą kainą. Ji reguliariai mažinama, kol randamas pirkėjas.
Augintojų organizacija	Maisto augintojų susivienijimas, kuris bendrai parduoda produkciją, planuoja bendrus veiksmus ir siekia stiprinti augintojų padėtį rinkoje.
Integruota gamyba	Ūkio valdymo sistema, orientuota į ilgalaikį ekonominį gyvybingumą ir aplinkosauginį tvarumą.
Organizacijų rodiklis	Rodiklis, kurį Komisija naudoja augintojų organizacijos rinkos daliai konkrečiame žemės ūkio sektoriuje nustatyti.
Veiklos programa	Žemės ūkyje augintojų organizacijos parengtas daugiamečių darbo planas, kuriuo siekiama ES teisės aktuose nustatytų tikslų ir kuriame apibūdinamos ES bendro finansavimo investicijos ir priemonės.
Vertės grandinė	Visa veikla, vykdoma siekiant pristatyti produktus galutiniam vartotojui, įskaitant ūkininkavimą, apdorojimą, platinimą ir mažmeninę prekybą.

Komisijos atsakymai

<https://www.eca.europa.eu/lt/publications/SR-2026-22>

Chronologija

<https://www.eca.europa.eu/lt/publications/SR-2026-22>

Audito grupė

Audito Rūmų specialiosiose ataskaitose pateikiami Audito Rūmų atliktų auditų, susijusių su įvairių sričių ES politika ir programomis arba su konkrečių biudžeto sričių valdymo temomis, rezultatai. Audito užduotis Audito Rūmai atrenka ir parengia taip, kad jos turėtų kuo didesnį poveikį, atsižvelgdami į neveiksmingumo ar neatitikties riziką, susijusių pajamų ar išlaidų lygį, būsimus pokyčius ir politinį bei viešąjį interesą.

Šį veiklos auditą atliko Audito Rūmų narės Joëlle Elvinger vadovaujama I audito kolegija „Tausus gamtos išteklių naudojimas“. Auditui vadovavo Audito Rūmų narė Keit Pentus-Rosimannus, jai padėjo kabineto vadovė Annikky Lamp ir kabineto atašė Daria Bochnar, pagrindinis vadybininkas James McQuade, užduoties vadovė Marion Kilhoffer, užduoties vadovo pavaduotoja Servane De Becdelievre, auditoriai Federica Di Marcantonio, Xavier Ignasi Farrero Gonzalez, Monika Urszula Gruszczyńska-Jasinska ir Jarosław Smigiel. Kalbinę pagalbą teikė Laura McMillan. Diagramas parengti padėjo Dunja Weibel.

Iš kairės į dešinę: Federica Di Marcantonio, James McQuade, Keit Pentus-Rosimannus, Marion Kilhoffer, Servane De Becdelievre, Daria Bochnar.

AUTORIŲ TEISĖS

© Europos Sąjunga, 2026

Europos Audito Rūmų pakartotinio naudojimo politika nustatyta [Audito Rūmų sprendime Nr. 6–2019](#) dėl atvirųjų duomenų politikos ir pakartotinio dokumentų naudojimo.

Jeigu nenurodyta kitaip (pavyzdžiui, atskiruose pranešimuose dėl autorių teisių), ES priklausantis Audito Rūmų turinys yra licencijuojamas pagal [Creative Commons Attribution 4.0 International \(CC BY 4.0\) licenciją](#). Todėl paprastai pakartotinis naudojimas yra leidžiamas, jeigu tai tinkamai pažymima ir nurodomi bet kokie padaryti pakeitimai. Asmenys, kurie pakartotinai naudoja Audito Rūmų turinį, neturi iškreipti pirminės prasmės ar minties. Audito Rūmai nėra atsakingi už pakartotinio naudojimo padarinius.

Būtina gauti papildomą leidimą, jei tam tikrame turinyje vaizduojami privatūs asmenys, kurių tapatybę galima nustatyti, pavyzdžiui, Audito Rūmų darbuotojų nuotraukose, arba jame pateikiami trečiųjų asmenų kūriniai.

Gavus tokį leidimą, juo panaikinamas ir pakeičiamas pirmiau minėtas bendrasis leidimas ir jame aiškiai nurodomi bet kokie naudojimo apribojimai.

Siekiant naudoti ar atgaminti turinį, kuris nepriklauso ES, gali reikėti prašyti leidimo tiesiogiai iš autorių teisių turėtojų.

Viršelio nuotrauka: © Europos Sąjunga. *Šaltinis:* Europos Audito Rūmai.

1 ir 5 diagramų bei I priedo 2 diagramos piktogramos parengtos naudojant [Flaticon.com](#) išteklius. © Freepik Company S.L. Visos teisės saugomos.

1, 5, 7 diagramų ir I priedo 1 diagramos piktogramos parengtos naudojant © [stock.adobe.com](#) išteklius.

Programinei įrangai ar dokumentams, kuriems taikomos pramoninės nuosavybės teisės, pavyzdžiui, patentams, prekių ženklams, registruotiems dizainams, logotipams ir pavadinimams, Audito Rūmų pakartotinio naudojimo politika netaikoma.

Europos Sąjungos institucijų europa.eu domeno svetainėse pateikiamos nuorodos į trečiųjų asmenų svetaines. Audito Rūmai jų nekontroliuoja, todėl raginame peržiūrėti jose pateiktą privatumo ir autorių teisių politiką.

Audito Rūmų logotipo naudojimas

Audito Rūmų logotipas negali būti naudojamas be išankstinio Audito Rūmų sutikimo.

HTML	ISBN 978-92-849-8025-3	ISSN 1977-5725	doi:10.2865/3849356	QJ-01-26-037-LT-Q
PDF	ISBN 978-92-849-8026-0	ISSN 1977-5725	doi:10.2865/7299451	QJ-01-26-037-LT-N

KAIP CITUOTI

Europos Audito Rūmai, [Specialioji ataskaita 22/2026](#): „Vaisių ir daržovių sektoriaus augintojų organizacijos. Palanki terpė konkurencingumui didinti, jei joms skiriamas tinkamas dėmesys“, Europos Sąjungos leidinių biuras, 2026.

ES vaisių ir daržovių augintojams vis dažniau tenka įveikti ekonominius ir aplinkosaugos iššūkius, kartu siekiant išlaikyti konkurencingumą nuolat kintančioje rinkoje. Augintojų organizacijos gali padėti spręsti šią problemą – jų nariai gali bendrai įsigyti įrangą, kartu parduoti savo produkciją ir derėtis dėl palankesnių kainų. ES teikia finansinę paramą šioms organizacijoms, kad jos galėtų įgyvendinti veiklos programas. Vertiname, ar ši parama padidino augintojų konkurencingumą ir dėl to augintojų organizacijos tapo patrauklesnės. Nustatėme, kad nors ES parama padeda augintojų organizacijoms stiprinti jų konkurencingumą, nei valstybės narės, nei Komisija nedaro pakankamai, kad narystė tokiose organizacijose būtų patraukli. Rekomenduojame Komisijai sudaryti palankesnes sąlygas palyginti valstybių narių įgyvendinamą politiką, bendradarbiauti su valstybėmis narėmis siekiant padidinti augintojų organizacijų patrauklumą ir supaprastinti taikomas finansines taisykles.

Audito Rūmų specialioji ataskaita pagal SESV 287 straipsnio 4 dalies antrą pastraipą.

EUROPOS
AUDITO
RŪMAI

Europos Sąjungos
leidinių biuras

EUROPOS AUDITO RŪMAI
12, rue Alcide De Gasperi
1615 Luxembourg
LUXEMBOURG

Tel. +352 4398-1

Užklausos: eca.europa.eu/lt/contact
Interneto svetainė: eca.europa.eu
Socialiniai tinklai: @EUauditors